

**Walter Burley, Quaestiones libri Elenchorum: Quaestiones XVIII de
fallaciis, quae 'in dictione' nuncupantur
Qq. 1–3, 13–18**

Mischa von Perger

Walter Burley (1275/76 – 1344 or later) wrote running commentaries on most of the books of the Aristotelian *Organon*. Some of these books he commented on twice or even three times. But two of them he may have left out: the *Analytica priora*, and *De sophisticis elenchis*.

No commentary on the *Analytica priora* is ascribed to Burley in the manuscripts. There is, however, an anonymous, incomplete, and formally heterogeneous treatise which August Pelzer identified as Burley's missing commentary on that book. But this treatise has not been edited yet, and the only manuscript copy known to preserve it is scarcely readable, so it is difficult to argue for or against Burley's authorship.¹

The second exception is the final book of the *Organon*: *De sophisticis elenchis*. Burley did not write a running commentary on that work, either, but he provided a substitute for such a commentary, that is, a treatise on sophistic paralogisms (fallacies). This treatise has been transmitted to us in two manuscripts. In one of them, the text is said to be a commentary on the *Liber Elenchorum*, but Sten Ebbesen recently demonstrated that the work commented on in fact must be a Latin book about fallacies.²

---

¹ The anonymous author treats selected themes of *Analytica priora* I, beginning at chapter 2 (25a 1). The first part of the treatise is composed of *quaestiones*, then it changes to mere explications without discussions. The subjects are: De conversionibus – De generatione syllogismorum – De mixtione necessari et inesse – De mixtione contingentis de inesse – De mixtione necessari et contingentis – De inventione medii – De reduplicativis – De obliquis – De potestate syllogismi. Inc.: "Circa conversiones dubitatur primo, utrum conversio sit species argumentationis. Communiter tenetur, quod non, et hoc, quia: si esset species argumentationis, posset reduci in syllogismum; sed non potest reduci ad syllogismum; ergo etc. ..." Expl.: "... syllogismus ex hypothesi est, qui aliquid supponit extra rationem generalem syllogismi, vel falsitatem praemissarum, ut in syllogismo ex falsis, vel convertibilitatem terminorum, ut patet in syllogismo circulari. Et sic de aliis." Ms.: Vatican City, BAV, cod. Vat. Lat. 901, fol. 17r–19v; saec. xiv. Cf. August Pelzer, *Bibliothecae Apostolicae Vaticanae codices manu scripti recensiti*, vol. XVIII: *Codices Vaticani Latini*, vol. II 1 (Codices 679–1134), Rome, 1931, 291.

² Cf. Sten Ebbesen, "Burley on Equivocation in his Companion to a *Tractatus Fallaciarum* and in his Questions on the *Elenchi*", *CIMAGL* 73 (2003), 151–207, 153 sq. – A catalogue entry of the 15th century from St Augustine's Abbey, Canterbury, may

Besides running commentaries, Burley also wrote several series of *quaestiones* concerning works of Aristotle or of the Aristotelian tradition. This holds for four books of the *Organon*: Porphyry's *Isagoge* (eight questions), *De interpretatione* (five questions), *Analytica posteriora* (14 questions in outline, but only 13 of them were actually written down or transmitted to us), and *De sophisticis elenchis* (18 questions). Each of these series of questions today is preserved in only one or two manuscripts.

1. Quaestiones VIII super logicam in generali necnon super librum Porphyrii

The first four questions are about logic in general, questions 5–8 are concerned with Porphyry's *Isagoge*. According to the prologue and to the first sentence of q. 5, this series was meant to be only the first part (or the first two parts) of a collection of questions about logical problems.³

(Q. 1) Quaeritur, utrum logica sit scientia.

(Q. 2) Quaeritur, utrum logica sit scientia practica vel speculativa.

(Q. 3) Quaeritur, utrum logica sit scientia una per se.

(Q. 4) Circa subiectum logicae quaeritur, utrum syllogismus sit subiectum in tota logica.

(Q. 5) Circa veterem logicam in speciali quaeratur, utrum universale sit subiectum in libro Porphyrii.

(Q. 6) Consequenter quaeritur, utrum sint quinque universalia et non plura nec pauciora.

(Q. 7) Circa quaestiones, quas movet Porphyrius in littera, quaero primo, utrum universale habeat esse extra animam.

(Q. 8) Supposito, quod universale habeat esse extra animam, quaero, utrum universale sit alia res ab individuo.

2. Quaestiones V super Aristotelis librum *De interpretatione* (a. d. 1301)

Only two questions (nos. 1 and 3) are treated on account of Aristotle's text, the other three are about well-known sophismata.⁴

---

also be a misinterpretation of the same work: "Expositio Walteri Burley super librum *Elenchorum*" (Montague Rhodes James, *The Ancient Libraries of Canterbury and Dover. The Catalogues of the Libraries of Christ Church Priory and St Augustine's Abbey at Canterbury and of St Martin's Priory at Dover. Now first collected and published with an introduction and identifications of the extant remains*, Cambridge, 1903, 354, no. 1332.

³ Ms.: Wrocław, University Library, ms. IV. Q. 4, fol. 114r–129r or 100r–115r; written by Nicolaus Fructus at Bologna, a. d. 1420.³ An edition of these questions has been prepared by the present writer and is ready to be printed.

⁴ Stephen F. Brown (ed.), "Walter Burley's *Quaestiones in librum Perihermeneias*", *Franciscan Studies* 34 (1974), 200–295.

(Q. 1): *Primum oportet constituere, quid sit nomen* etc. Quaeratur, utrum vox primo significet rem vel passionem.

(Q. 2) 'Si tantum pater est, non tantum pater est.' Quaeratur, an haec consequentia valeat: 'Tantum pater est, igitur non tantum pater est.'

(Q. 3) Circa enuntiationem quaeratur, utrum enuntiatio componatur ex vocibus vel ex rebus vel ex conceptibus.

(Q. 4) 'Omnis phoenix est.' Circa istud quaerantur duo. Primo: an esse existere sit de essentia rei causatae.

(Q. 5) 'Omnis phoenix est.' Quaeratur de veritate huius: 'Omnis phoenix est.'

3. Quaestiones XIV super Aristotelis librum *Posteriorum*

In questions 1–3, Burley deals with general problems concerning the scope of the *Analytica posteriora*. A short introduction then leads to the first sentence of Aristotle's work and to q. 4. (q. 3 in Sommers's edition).⁵ Of the remaining questions, only q. 8 (Sommers's q. 7) aims at the solution of a sophism, all the others are connected to lemmata of the *Analytica posteriora*. At two places, in front of q. 6 and of q. 8 (Sommers's qq. 5 and 7), there are explanatory passages which in a broader context can also be found in Burley's running commentary on the *Analytica posteriora*.⁶

(Qq. 1–3): Circa istum librum primo quaeratur, an mere logicus possit facere demonstrationem ex principiis propriis, deinde, an aliquis sit syllogismus demonstrativus, et tertio, supposito, quod possit facere demonstrationem ex principiis propriis et quod aliquis sit syllogismus demonstrativus, quaeratur tunc, an de illo possit esse scientia.

(Introduction to q. 4) De subiecto cuiuslibet scientiae debet praesupponi ipsum esse ...

(Q. 4) *Omnis doctrina et omnis disciplina* etc. Circa istam litteram quaeratur, utrum aliquis possit acquirere aliquam scientiam de novo.

(Q. 5) Quaeratur, utrum homo possit per suas potentias naturales absque illustratione agentis superioris devenire in cognitionem cuiuslibet conclusionis in demonstratione.

(Notabilia de praecognitionibus) Quia omnis doctrina et disciplina fit ex praeexistenti cognitione, ideo circa praecognitiones est intelligendum ...

(Q. 6) Quaeratur, utrum omnis demonstratio sit syllogismus faciens scire.

(Q. 7) Quaeratur, utrum ad scientiam proprie dictam requiratur cognitio omnium causarum.

⁵ Mary Catherine Sommers (ed.), Walter Burley, *Quaestiones super librum Posteriorum*, Toronto, 2000. – Sommers does not give a number to the question which Burley announces in the third place but which is not present in the manuscripts; and she gives number 9 not to a single question but to a pair of questions. So in her edition the questions are presented as twelve, whereas Burley outlined fourteen.

⁶ Cf. Mischa von Perger, "Walter Burley über das Vorwissen des Schlußwissens. Eine provisorische Edition von Prolog und Kap. 1 der *Expositio super librum Posteriorum*", *Traditio* 57 (2002), 239–288, 242–245.

(Notabilia de 'de omni', 'per se' et 'universale') Philosophus intendens probare, ex quibus et ex qualibus procedit demonstratio, primo determinat de quibusdam, quae antecedunt cognitionem huius ...

(Q. 8) "Rationale per se est animal." Quaeratur de veritate istius, et hoc est quaerere, utrum propositio sit per se vera, in qua praedicatur genus de differentia.

(Q. 9) *Quaestiones sunt aequales* etc. Circa istud quaeratur, utrum quaeribilia et vere scibilia sint eadem numero.

(Q. 10) Circa sufficientiam istarum quaestionum, an sint tantum quattuor, sit quaestio sine argumentis.

(Qq. 11–12) Quaeratur, utrum quaestio 'Quid est' sit quaestio pertinens ad demonstratorem. ... Iuxta istud quaeratur, utrum quaestio 'Si est' sit quaestio pertinens ad demonstratorem.

(Q. 13) Quaeratur, utrum ad concludendum passionem de subiecto sit definitio subiecti medium vel definitio passionis.

(Q. 14) Quaeratur, utrum omnis quaestio sit quaestio medii.

4. Quaestiones libri *Elenchorum*: Quaestiones XVIII de fallaciis, quae 'in dictione' nuncupantur

For an outline of this work and for the only manuscript that preserves it see Sten Ebbesen's edition of qq. 4–12.⁷ The first three questions are about the sophistic syllogism in general. Then Burley treats the six types of fallacies *in dictione* presented by Aristotle mainly in the first part of his book (chapters 2–4). Only for the fifth type, which is based on the accentuation of a word, there is no discussion in form of a question, but Burley merely characterizes it by three short remarks inserted between q. 17 and q. 18.

Thanks to Ebbesen's edition, both structure and content of qq. 4–12 are quite comprehensible – and that means a victory over a poor manuscript copy full of ambiguities and mistakes. But at some places Ebbesen failed to represent correctly the text of the manuscript, or the text Burley is likely to have had in mind. I therefore proposed to him a number of corrections, virtually all of which he has adopted in the revised edition published in this issue of CIMA GL.

In his treatise *Super tractatum quendam fallaciarum*, Burley included some short questions (*dubitationes*) about the fallacies *in dictione*. Ebbesen edited the *dubitationes* in which Burley struggles with equivocation (see above, nt. 2). I shall not here edit the remaining part of that work, but just note that there is a remarkable lack of close parallels between the *Quaestiones* and the *Super tractatum*, even when a *quaestio* and a *dubitatio* happen to concern the same problem. Of course, some doctrines occur in both works, but the *Super tractatum* has been of no help for the editing of questions 13–18.

⁷ Ebbesen, "Burley on Equivocation" (see above, nt. 2), 152 sq.

Here is a list of the seven *dubitaciones* concerning the last five fallacies in *dictione*.⁸ An asterisk marks those two *dubitaciones* which correspond to questions in the other work:

<De amphibolia.>

1. Circa primum modum amphiboliae dubitatur: Non videtur, quod oratio manens eadem secundum materiam et formam significet aliqua aeque primo, quia: ...
2. *Dubitatur, an haec sit distinguenda penes tertium modum: 'Scit saeculum.' – Cf. q. 14.

<De compositione et divisione.>

1. *Iuxta istas fallacias in generali dubitatur, an istae fallaciae sint distinctae secundum se. – Cf. q. 15.
2. Adhuc dubitatur, an sit prolatio alia media inter compositum et divisum.
3. Adhuc dubitatur, an quaelibet oratio distinguenda secundum compositionem et divisionem sit uno sensu⁹ vera et alio sensu falsa.

<De accentu.>

Circa illam fallaciam dubitatur, an sit una vel plures.

<De figura dictionis.>

Circa illam fallaciam dubitatur, an haec sit fallacia in dictione.

In both the *Quaestiones* and the *Super tractatum*, Burley often refers to "Aegidius" (i. e. Aegidius Colonna, Aegidius Romanus), known as the "Expositor" of the *De soph. el.* Giles' running commentary apparently was as important for Burley as for many others, though sometimes he sides Giles only reluctantly – or not at all.

Other texts that may have been Burley's sources are more difficult to identify. In the *Quaestiones*, several times he refers to a certain 'Alexander' who had written a commentary on the *De soph. el.*, too.¹⁰ Of the latin translation of that commentary only fragments are known today.¹¹ In the prologue of his

⁸ The transcription follows the manuscript copy preserved in Cambridge, Gonville & Caius College, ms. 448/409, pp. 95–115.

⁹ A corrector added 'simpliciter' here.

¹⁰ See the text below, q. 3, § 2; q. 15, §§ 1.3, 3.1; q. 18, § 1.2; Ebbesen's edition (see above, nt. 2), q. 4, § Ad 1.3 (p. 161, doubtful reference), q. 7, § 1.2 (p. 169); qq. 6–8, § 3 (p. 173, doubtful).

¹¹ 'Alexander', In *Aristotelis Sophisticos Elenchos commentarii in Latinum translati fragmenta*, ed. Sten Ebbesen, in: Ebbesen, *Commentators and Commentaries on Aristotle's Sophistici elenchi. A Study of Post-Aristotelian Ancient and Medieval Writings on Fallacies*, vol. II (*Corpus Latinum commentariorum in Aristotelem Graecorum*, vol. VII 2), Leiden, 1981, 331–555; Ebbesen (ed.), "New Fragments of

commentary on the *Analytica posteriora*, Burley quotes from John Philoponus' commentary on that book. This commentary was widely held to be a work of the same 'Alexander'.¹² So the dependence upon 'Alexander' connects Burley's works on the *Analytica posteriora* and on the *De sophisticis elenchis*. In fact, the four series of questions on books of the *Organon*, the 'middle' commentaries on the *Categories* and the *De interpretatione*,¹³ and the commentary on the *Analytica posteriora*, all these works are likely to represent Burley's teaching at the faculty of arts of Oxford University, ca. 1300–1307.¹⁴ In the notes on the edited text below, the reader may find some hints to more or less 'parallel' passages written by Simon of Faversham and by an anonymous author, respectively, in their own *Quaestiones super librum Elenchorum*. I dare not say whether Burley had read them or not. But it seems to be quite certain that Burley had read the questions written by John Scotus. Sometimes he seems to intend merely an apology and, thereby, a deeper comprehension of John's decisions. Compare Walter's q. 15, §§ 1.3 and 3.2, with John's qq. 23/24! There are five opinions (A–E) presented by Scotus; Burley is not interested in the second one (B), but discusses all the others:

A: Unitas materialium est causa apparentiae in compositione et divisione; igitur non sunt duae fallaciae, sed una sola.

B: Unitas materialis est causa apparentiae generalis in compositione et divisione, ipsa tamen diversificata per diversas habitudines diversos locos constituit.

C: Causa apparentiae in compositione est unitas materialis sub actuali prolatione sensus divisi veri; causa apparentiae in divisione est unitas materialis sub actuali prolatione sensus compositi veri.

D: Causa apparentiae in compositione est unitas materialium prolata in sensu composito falsa; causa apparentiae in divisione est unitas materialium prolata in sensu diviso falsa.

'Alexander's' Commentaries on *Analytica Posteriora* and *Sophistici Elenchi*", CIMAGL 60 (1990), 113–120, 119 sq.

¹² When I edited the beginning of that commentary ("Walter Burley über das Vorwissen", see above, nt. 6), I was not aware that the "Averroes" quoted by Burley (according to the mss.) is in fact 'Alexander'. So here are the references: p. 263, nt. f: Cf. Ebbesen, "New Fragments" (see the preceding note), 114, no. 2.24 – 3.1; nt. g: Cf. "New Fragments", 114, no. 2.9–16; nt. 65: "non", not "enim", is the correct word.

¹³ "Walter Burley's Middle Commentary on Aristotle's *Perihermeneias*", ed. Stephen F. Brown, *Franciscan Studies* 33 (1973), 42–134. A hitherto unpublished edition of the 'middle' commentary on the *Categories* has been prepared by Alessandro D. Conti; its publication would promote Burleian studies a lot, though philosophically it is inferior to the well-known 'last' commentary.

¹⁴ Cf. Conor Martin, "Walter Burley", in: William A. Hinnebusch et al. (edd.), *Oxford Studies Presented to Daniel Callus*, Oxford, 1964, 194–230; 201–204.

E: Unitas materialis est causa apparentiae generalis in compositione et divisione; unitas materialium cum similitudine orationis compositae ad divisam est causa apparentiae in compositione; unitas materialium cum similitudine orationis divisae ad compositam est causa apparentiae in divisione.

Scotus first quotes and rejects opinion A, begins anew with opinion B, rejects it, establishes opinion C, rejects it, comes to opinion D, rejects it, and finally decides to hold opinion E. Burley begins with opinion A (§ 1.3), then argues for opinion C (§ 1.3.1) and opens a discussion between these two opinions; as a result, there appears opinion E, which Burley says to be commonly held (§§ 1.3.2.3/4). But then there is a series of objections against E (§ 1.3.2.5). These must be settled; Scotus himself seems not to have been aware of such objections. At the end, Burley crowns opinion E – that is, John’s opinion –, and explains once again that it is better than C/D (§§ 3.2.1 and 3.2.2).

There are some connections between the *Quaestiones* and the well-known logical works Burley wrote later on. In q. 17, for instance, Burley extensively tries to elucidate the sophisma: ‘Impossibile potest esse verum.’ The solution finally reached at is the same which he presents in a very short form in his *De puritate artis logicae tractatus brevior*, pars I, particula 2. – Unfortunately, the editor of the latter text, Philotheus Boehner, printed some errors which make bad sense.¹⁵ Most of them have already been corrected by Paul Vincent Spade.¹⁶

241, 6 non minor, ergo maior *read*: non maior, ergo minor

241, 13 maiorem *read*: minorem

241, 14 Impossibile est impossibile *read*: Impossibile est possibile

241, 15 possibile est impossibile *read*: impossibile est possibile

I’d like to thank Sten Ebbesen, who encouraged me to edit this supplement to his own edition,¹⁷ and Jonathan Harrison, who once again welcomed me at St. John’s College, Cambridge, and gave me enough time to check ms. D 25.

---

¹⁵ Walter Burleigh, *De Puritate Artis Logicae Tractatus Longior. With a Revised Edition of the Tractatus Brevior*, ed. P. Boehner, St. Bonaventure, New York – Louvain – Paderborn, 1955, pp. 240 sq.

¹⁶ P. V. Spade, *Boehner’s Text of Walter Burley’s ‘De puritate artis logicae’: Some Corrections and Queries*, 1998, to be found on Spade’s website, p. 14; cf. Walter Burley, *On the Purity of the Art of Logic. The Shorter and the Longer Treatises*, transl. P. V. Spade, New Haven – London, 2000, p. 52.

¹⁷ Ebbesen also proposed to me several corrections and some fine emendations of the latin text. Most of his conjectures are marked in the apparatus.

Codex manu scriptus:

C Cambridge, St. John's College, D 25 (James 100), fol. 153rA–162vA.

Libri adhibiti:

Aegidius Romanus, *Expositio supra libros elenchorum Aristotelis*, impr. Bonetus Locatellus, Venice, 1496, repr. (*Super libros Posteriorum Analyticorum*, Venedig 1488 – *Super libros Elenchorum*, Venedig 1496) Frankfurt a. M., 1967.

Albertus Magnus, *Liber elenchorum*, in: *Opera quae hactenus haberi potuerunt*, ed. Pierre Jammy, vol. I, Lyon, 1651, 840–953.

'Alexander', *In Aristotelis Sophisticos elenchos commentarii in Latinum translati fragmenta*, in: Sten Ebbesen, *Commentators and Commentaries on Aristotle's Sophistici elenchi. A Study of Post-Aristotelian Ancient and Medieval Writings on Fallacies*, vol. II (*Corpus Latinum commentariorum in Aristotelem Graecorum*, vol. VII 2), Leiden, 1981, 331–555.

Aristoteles, *Analytica priora et posteriora*, ed. W. D. Ross, Oxford, 1964, corr. ⁴1982.

-- *Analytica posteriora. Translatio Iacobi*, ed. L. Minio-Paluello et Bernard G. Dod, in: *Aristoteles Latinus* [A. L.], vol. IV, Bruges, 1968, 5–107.

-- *Analytica posteriora. Translatio anonyma sive 'Ioannis'*, ed. L. Minio-Paluello, *ibid.*, 109–83.

-- *Analytica posteriora. Recensio Guillelmi de Moerbeka*, ed. Bernard G. Dod, *ibid.*, 283–343.

-, *Categoriae*, ed. Lorenzo Minio-Paluello, Oxford, 1949, ⁷1980.

-, *De anima*, ed. W. D. Ross, Oxford, 1956, ⁵1979.

-, *De sophisticis elenchis*, ed. W. D. Ross, in: *Topica et Sophistici elenchi*, Oxford, 1958, corr. ³1970, ⁷1986, 190–251.

--, *De sophisticis elenchis. Translatio Boëthii, Fragmenta translationis Iacobi et Recensio Guillelmi de Moerbeke*, ed. Bernard G. Dod (A. L. VI, 1–3), Leiden – Bruxelles, 1975.

-, *Metaphysica*, ed. Werner Jaeger, Oxford, 1957, ¹¹1992.

--, *Metaphysica. Translatio anonyma sive 'media'*, ed. Gudrun Vuillemin-Diem (A. L. XXV, 2), Leiden, 1976.

-, *Topica*, ed. W. D. Ross, in: *Topica et Sophistici elenchi*, Oxford, 1958, corr. ³1970, ⁷1986, 1–189.

Auctoritates Aristotelis, ed. Jacqueline Hamesse (*Philosophes Médiévaux*, vol. XVII), Louvain – Paris, 1974.

Averroës, *In Aristotelis Metaphysicorum libros XIV commentarii*, in: *Aristotelis opera cum Averrois commentariis*, vol. VIII, impr. apud Iuntas, Venice, 1562, repr. Frankfurt a. M., 1962, fol. 1r–355v.

Gualterus Burlaeus, *De puritate artis logicae tractatus brevior*, ed. Philotheus Boehner (W. Burleigh, *De Puritate Artis Logicae Tractatus longior. With a Revised Edition of the Tractatus Brevior*), St. Bonaventure, New York – Louvain – Paderborn, 1955, 199–260.

- *Tractatus super tractatum quendam fallaciarum*, Cambridge, Gonville & Caius College, ms. 448/409, 95–115.

Incerti auctores, *Quaestiones super Sophisticos elenchos*, ed. Sten Ebbesen (*Corpus philosophorum Danicorum medii aevi*, vol. VII), Copenhagen, 1977.

Ioannes Buridanus, <*Summulae logicae, tractatus IV*> *Tractatus de suppositionibus*, ed. Maria Elena Reina, *Rivista critica di storia della filosofia* 12 (1957), 175–208; 323–352.

Ioannes Duns Scotus, *Quaestiones super libros Elenchorum Aristotelis*, in: *Opera omnia*, vol. I, ed. patres Franciscani de observantia (iuxta editionem Waddingi), Paris (Vivès), 1891, 1–80.

Priscianus Grammaticus, *Institutionum grammaticarum libri XVIII*, 2 voll., ed. Martin Hertz, in: Heinrich Keil (ed.), *Grammatici Latini*, voll. II–III, Leipzig, 1855/1859, repr. Hildesheim, 1961.

Ricardus Sophista (“Magister abstractionum”), *Abstractiones*, ed. Paul A. Streveler, not yet printed, but see the text (without apparatus) at Peter King’s website (http://individual.utoronto.ca/pking/resources/rufus/Magister_abstractionum.txt).

Simon de Faverisham, *Quaestiones super libro Elenchorum*, ed. Sten Ebbesen, Thomas Izbicki, John Longeway, Francesco del Punta, Eileen Serene, Eleonore Stump, Toronto, 1984.

/153rA/ Hic¹ incipiunt quaestiones libri *Elenchorum*² datae a domino Waltero de Burley³.

De sophisticis autem <elenchis> et de his, quae⁴ videntur⁵ elenchi <etc.>^a

<Quaestio 1>

Quaeratur: Utrum de syllogismo sophistico est scientia?

<1. Rationes in unam partem.>

Quod non, probatur.

<1.1> Nam sophista⁶ non est sciens; igitur sophistica non est scientia. Antecedens verum, igitur consequens.

Consequentia⁷ apparet per locum a coniugatis^{8, b} – Assumptum patet per Philosophum dicentem sophistam⁹ se existimare scire, cum tamen non scit¹⁰. Nam modus sophistae est sistere circa apparentiam, et non circa rei veritatem.^c

---

^a Arist., *De soph. el.* 1, 164a 20 sq.; transl. Boëth. 5, 2; rec. Guill. 77, 2.

^b Cf. Arist., *Top.* VI 1, 151b 30 sq.; 3, 153b 25.

^c Aliter Arist., *De soph. el.* 1, 165a 19–24; *Metaph.* IV 2, 1004b 16–26; Averr., *In Metaph.* IV, § 5, fol. 70 H: “Sophista ... nullam habet scientiam, sed tantum facit existimare se esse scientem, et non est.” Locus vero communis vult sophistam ipsum se esse scientem existimare; cf. e. g. Simon de Fav., *Qq. in De soph. el.*, q. v. 2, p. 31, 8 sq. – Totum argumentum (§ 1.1) iam invenias apud inc. auct., *Qq. in De soph. el.*, q. 801, p. 249 (arg. 1).

---

¹ hic] *lectio incerta* C

² Elenchorum] helencorum C

³ Burley] burle C; hic – Burley] *in marg. sup.* C, questiones (vel questio) de Elenchis *in marg. inf.* C

⁴ quae] qui A. L.

⁵ videntur] quidem *add.* A. L.

⁶ sophista] so()ta vel so()ca C

⁷ consequentia] consequentiam C

⁸ coniugatis] congrugatis C

⁹ sophistam] so()tam vel so()cam C

¹⁰ scit] sit C

<1.1.1> Huic potest dici, quod sophistica est scientia pro eo, quod de illo potest esse scientia, de quo intellectus capit conceptum diversum et passiones diversas; et de syllogismo sophistico intellectus capit diversitatem a syllogismo simpliciter et demonstrativo; igitur¹ de eo est scientia, et per consequens sophistica est scientia.

<1.1.2> Contra: Impossibile est, quod intellectus capiat aliquem conceptum nisi ab eo, quod ens verum vel secundum imaginationem; syllogismus sophisticus neutrum eorum est; igitur de eo non est scientia.

<1.2> Praeterea²: Aristoteles dicit, quod intellectus intelligat ut ens in actu,^a cum igitur syllogismus sophisticus (nec sophistica) non est talis, sed magis est privatio, igitur etc.

<1.3> Item: De non-ente non est scientia; syllogismus sophisticus est talis; igitur de eo non est scientia. – Probatio³ <maioris>: Nam scientia est ex veris vel ex his, quae sunt vera⁴; sed illud, quod <non> est, non est verum;^b igitur etc.

<1.4> Item: Aristoteles in sexto *Metaphysicae* commendat Platonem, quia numeravit sophisticam inter non-entia.^c Tunc arguo⁵ sicut prius: De eo, quod non est, nihil potest sciri⁶, per Aristotelem in libro *Posteriorum*, quia de subiecto scientiae oportet praecognoscere, quia est et quid est;^d igitur etc.

<1.5> Item: Obliquitates et privationes non sunt entia nisi per accidens, et per consequens nec cognoscibilia nisi per accidens, quia idem est disponere in entitate et in veritate;^e syllogismus sophisticus quaedam obliquitas est syllogismi dialectici; igitur non debet cognosci alia cognitione quam syllogismus dialecticus.^f

---

^a Cf. Arist., *De an.* III 5, 430a 18.

^b Cf. Arist., *An. post.* I 2, 71b 20–26.

^c Cf. Arist., *Metaph.* VI 2, 1026b 14 sq.

^d Cf. Arist., *An. post.* I 1, 71a 11–17.

^e Cf. Arist., *Metaph.* II 1, 993b 30 sq.

^f Idem fere argumentum invenias apud Io. Scot., *Qq. in De soph. el.*, q. 3, p. 3a (arg. 2).

---

¹ igitur] om. C^{ac}

² praeterea] probatio C

³ probatio] om. C^{ac}

⁴ vel – vera] om. C^{ac}, fort. legendum: ... quae sunt <per> vera (cf. Aristoteles, *Top.* I 1, 100a 27–29)

⁵ arguo] arguit C

⁶ sciri] fieri C

<1.5.1> Et potest haec ratio confirmari per Aristotelem primo *De anima* dicentem, quod rectum est iudex sui et¹ obliqui.^a Igitur de syllogismo sophistico non est scientia alia a syllogismo dialectico.

<1.6> Item: Privatio non facit speciem in anima <aliam> a suo habitu (nam negatio speciem non facit); sed syllogismus sophisticus est obliquitas seu privatio syllogismi dialectici; igitur de eo non potest esse scientia vel, si aliqua, non alia, quam continetur in libro *Priorum* et in² libro *Topicorum*.

<1.7> Item: Eadem cognitione cognoscitur id, quod³ alterum apparet, inquantum⁴ apparet, qua cognoscitur illud⁵ <alterum>, quod⁶ apparet, quia cognoscere unum similitum⁷ definite est cognoscere alterum⁸, cum ad invicem referantur, per Aristotelem.^b Cum⁹ igitur syllogismus sophisticus est id, quod apparet syllogismus simpliciter vel dialecticus, eadem cognitione <cognoscitur>, qua¹⁰ cognoscitur syllogismus simpliciter vel syllogismus dialecticus.

<1.7.1> Nec potest dici, quod, licet¹¹ syllogismus sophisticus sit illud, quod apparet syllogismus dialecticus¹² vel <simpliciter>, quia in illo syllogismo sophistico est non-existentia praeter apparentiam, quod propter hoc est aliqua scientia alia ab illo.

<1.7.2> Non potest esse ita, quia non-existentia est sola negatio, et potest argui sicut prius, quod de eo, quod non est, nihil potest sciri, et secundum hoc nulla scientia est de ipso.

---

^a Arist., *De an.* I 5, 411a 5–7; *Auct. Arist.*, 6 (De an.), 21, p. 176. Cf. Io. Scot., loc. cit.

^b Cf. Arist., *Cat.* 7, 8b 13–15; 6b 9–11.

---

¹ et] *om.* C^{ac}

² et in] *om.* C^{ac}

³ quod] *per add.* C

⁴ inquantum] *ei add.* C

⁵ illud] *in ras.* C

⁶ quod] *verbum non legibile (fort. cui)* C

⁷ similitum] *syllogismum* C

⁸ est – alterum] *re C^{ac}, est cognoscere in re C^{pc}*

⁹ cum] *om.* C^{ac}

¹⁰ qua] *om.* C^{ac}

¹¹ quod licet] *inv.* C

¹² syllogismus dialecticus] *in syllogismo dialectico* C

<2. Ad oppositum.>

Ad oppositum est Aristoteles, ut videtur, praemittens se determinare “de sophisticis elenchis et de his, quae¹ videntur² elenchi”.^a Et demum concludit: “Ob hanc igitur causam et, quae dicendae sunt, est” aliquis “syllogismus apparens” et “non-existens”.^b

<3. Responsiones ad quaestionem.>

<3.1.1 Responsio prima.>

Ad quaestionem potest dici, quod de syllogismo sophistico non est scientia /153rB/ alia nec separata a syllogismo dialectico. Ratio huius potest esse ista: Nam syllogismus sophisticus est obliquitas syllogismi dialectici, et³ de necessitate eadem⁴ cognitione cognoscuntur⁵ habitus et privatio. Tamen in isto libro determinatur quodammodo de syllogismo sophistico, sed non tamquam de principali subiecto propter, quod obliquitas non potest esse alicuius subiectum principale.

Quod autem syllogismus sophisticus sit obliquitas syllogismi dialectici⁶ non addens aliquam differentiam positivam supra syllogismum simpliciter vel dialecticum, hoc sic apparet: Si enim syllogismus descenderet⁷ in syllogismum sophisticum⁸ per differentiam positivam, tunc de syllogismo sophistico, inquantum talis, solum esset haec scientia: sophistica, inquantum talis⁹; sed manifestum est, quod nulla scientia¹⁰ sophistica, inquantum sophistica, est.

---

^a Cf. supra, lemma quaestioni 1 praepositum.

^b Arist., *De soph. el.* 1, 165a 17–19; transl. Boëth. 6, 13 sq.; rec. Guill. 77, 27 sq.

---

¹ quae] qui A. L.

² videntur] quidem *add.* A. L.

³ et] est C

⁴ eadem] *g add.* C^{ac}

⁵ cognoscuntur] cog()tur *i. e.* cognoscitur C

⁶ dialectici] hoc apparet *add.* C

⁷ descenderet] decenderetur C

⁸ in – sophisticum] solum in syllogismum C

⁹ talis – talis] tale – tale C, *corr. Ebbesen*

¹⁰ scientia] est *add.* C^{ac}

Unde elenchus est subiectum in isto libro, et ideo liber iste intitulatur: 'Liber elenchorum'; sed determinatur de syllogismo sophistico ex consequenti, et sic potest dici 'materia'¹ huius libri, quia subiectum est illud, de quo principaliter intenditur in libro, et 'materia' potest dici illud, de quo determinatur² ex consequenti.

<3.1.2 Rationes contra responsionem primam.>

Sed contra illud potest ratio ostendi diversa, quod syllogismus sophisticus non est obliquitas syllogismi simpliciter vel dialectici.

<3.1.2.1> Nam Aristoteles in ostendendo necessitatem huius scientiae suum propositum ostendit in "loco aptissimo et publicissimo";^a ideo possumus propositum ostendere in eodem. In paralogismo enim aequivocationis apparentia est unitas vocis incomplexae³ secundum formam, non-existentia est significatio diversa. Sed ista significata non sunt privationes solum. Nam, quod integrat paralogismum, illud non <est> solum⁴ obliquitas sive privatio. Ista igitur videntur positiva entia⁵; et per consequens per ista principia potest scientia esse de syllogismo sophistico.

<3.1.2.2> Item: Aristoteles necessitatem huius doctrinae ostendit per hoc, quod de syllogismo sophistico hanc passionem ostendit, quae est decipere.^b Igitur de eo est scientia.

<3.1.2.3.1> Item: Si syllogismus sophisticus esset sola privatio syllogismi dialectici, in alia⁶ scientia nec primo modo nec ex consequenti deberet determinari. – Consequentia potest negari a respondente. Probatio consequentiae est per rationem, quam adducunt: quod privatio cognoscitur per cognitionem sui habitus.^c Unde non alia cognitio privationis quam habitum⁷ cognoscere; igitur est per habitum cognoscere privationem.

^a Arist., *De soph. el.* 1, 165a 5; transl. Boëth. 6, 3; rec. Guill. 77, 18 sq.

^b Cf. ibid. 1, 165a 13–19; 12, 172b 20 sq.

^c Cf. supra, § 3.1.1.

¹ materia] forma C

² determinatur] terminatur C

³ incomplexae] in complexione C

⁴ non – solum] solum non C

⁵ positiva entia] positivaenia ut videtur C

⁶ alia] aliqua C

⁷ habitum] g add. C^{ac}

<3.1.2.3.2> Ad illud potest sic responderi, quod ratio verum concludit, scilicet quod¹ non est scientia separata syllogismi sophistici a syllogismo dialectico; tamen sunt libri separati. Sed diversitas syllogismorum non facit diversas² scientias, quia, sicut libri naturales sunt diversi (sicut liber *Physicorum* est de corpore mobili in communi, liber *De generatione* de eo mobili ad formam), <et>, licet libri isti sint³ diversi, tamen scientia est una – sic est in proposito.

<3.2 Responsio altera.>

Aliter potest dici ad quaestionem, quod de syllogismo sophistico⁴ potest esse scientia.

Nam, sicut dicit Aristoteles libro *Posteriorum*, una est scientia genere subiecti, “quaecumque ex primis componitur⁵ et passiones sunt partes horum”.^a Illud igitur, quod habet principium, ex quo componitur, et passionem sibi inhaerentem, subiectum scientiae potest esse; syllogismus sophisticus est huiusmodi (ut patet per hoc, quod dicit “publicissimum et aptissimum”,^b quoniam per unitatem vocis et diversitatem significati potest de eo ostendi deceptionem esse; ista autem principia /153vA/ sunt positiva et non tantum ut privationes); ideo de syllogismo sophistico potest esse scientia ab alia separata.

<3.2.1 Corollarium.>⁶

Sed potest dici: Quod aliqua scientia sit sophistica, dupliciter consideratur: vel, quod dicatur ‘sophistica’, quia facit scire de syllogismo sophistico, vel, quod⁷ dicatur ‘sophistica’, quia sophisticat.

---

^a Arist., *An. post.* I 28, 87a 38 sq.; transl. Iac. 60, 21 – 61, 1 (“... ex primis componuntur et partes aut passiones horum sunt per se”); transl. Io. 151, 14–16 (“... ex primis simul ponitur et partes sunt aut passiones istorum secundum se”); rec. Guill. 316, 11–13 (“... ex primis componuntur et partes sunt aut passiones horum per se”).

^b Vide supra, § 3.1.2.1.

---

¹ quod] *om.* C^{ac}

² diversas] *om.* C^{ac}

³ sint] sunt C

⁴ sophistico] *om.* C^{ac}

⁵ primis componitur] propriis cum ponitur C

⁶ hoc corollarium in fine quaestionis pos. C, sed cf. *infra*, § 4.1

⁷ quod] quae C

Isto secundo modo nulla est scientia de ipso. Cum enim scientia est necessariorum per Aristotelem in *Posterioribus*,^a dicit¹, quod nulla scientia decipit.^b Tamen primo modo de eo potest esse scientia, quae² de eo docet, quod decipit.

<4. Ad rationes in primam partem factas.>

<4.1: Ad 1.1> Ad primam rationem potest dici: Concesso antecedente non valet consequentia <consequente> quocumque³ sensu sumpto; tamen sumpta 'sophistica' in consequenti⁴, ut nominat habitum falsum aggregatum in anima decepti, potest consequens esse verum, et sic sequitur. Tamen alio sensu sumpto hoc⁵, quod est 'sophistica', est consequens falsum, ut dictum est;^c et tunc non sequitur.

<4.1.1: Ad 1.1.2> Ad aliud in contrarium potest dici, quod intellectus potest concipere principia et passiones eius in suo conceptu diversa esse ab alio syllogismo et syllogismo simpliciter⁶.

<4.2: Ad 1.4> Ad aliud potest dici, quando dicitur, quod Philosophus commendat Platonem etc.: Non est, quod pro tanto commendat ipsum ponentem sophisticam non esse entem, quia omnino non est⁷ ens, sed, quia sophistica non est ens tale, quale apparet (cum quo est, quod habeat principium positivum). Modo tamen non valet: 'Hoc non est ens tale, quale apparet; igitur non-ens.' Non sequitur. Nam stagnum vel lithargyria⁸ non est tale, quale apparet;^d ideo non sequitur, quod sit non-ens, sed est ibi fallacia secundum quid et simpliciter. Igitur possumus dicere, quod syllogismus sophisticus est ens; et per consequens de eo scientia esse potest.

^a Cf. Arist., *An. post.* I 33, 88b 30–32.

^b Cf. *ibid.* II, 100b 5–8.

^c Cf. *supra*, §. 3.2.1.

^d Cf. Arist., *De soph. el.* 1, 164b 23; transl. Boëth. 5, 13; rec. Guill. 77, 12; Aegid., *In De soph. el.* I, § 7 (ad *De soph. el.* 1, 164ba 21–24), fol. 5rA 40–46.

¹ dicit] *fort. legendum* sequitur

² quae] quia C

³ quocumque] quaecumque C

⁴ consequenti] consequente C

⁵ hoc] ad haec C

⁶ simpliciter] primo C

⁷ est] *om.* C^{ac}

⁸ lithargyria] litargiria (*singularis*, cf. Aegid.) C, litargirea (*pluralis*) A. L.

<4.3: Ad 1.5> Ad aliud argumentum, quando¹ dicitur, quod est privatio et obliquitas syllogismi simpliciter etc., potest dici: non sola privatio syllogismi, sed aliquid addit supra privationem, sicut nigrum non est sola privatio albi, sed est aliquid addens supra eius privationem.

<4.3.1> Contra hoc potest sic argui: Si syllogismus sophisticus sic aliquid addit supra privationem syllogismi simpliciter, sicut nigrum supra <privationem> albi², adhuc non erit alia unius cognitio quam alterius, cuius³ privationem importat. – <Probatio:> Sicut dicit Philosophus⁴ in decimo *Metaphysicae*, in unoquoque genere est reperire unum primum, quod est mensura et perfectio illorum, quae sunt in genere isto.^a Illa perfectio, quae est in nigro, est albedo. Nam, quicquid est in nigro praeter illam perfectionem, est sola privatio. Sed, si cognoscitur album, cognoscitur⁵ perfectio illa, quae est in nigro, cuius privatio perfectionis cognoscitur; igitur, si cognoscatur album, totum, quod est nigrum⁶, cognoscitur. Si igitur syllogismus sophisticus se habet ad syllogismum simpliciter sicut nigrum ad⁷ album, non oportet aliam scientiam esse de syllogismo sophistico, quam de syllogismo simpliciter vel⁸ dialectico.

<4.3.2> Huic potest dici, quod syllogismus sophisticus non solam privationem addit supra istam perfectionem, quae est in syllogismo simpliciter vel dialectico, sicut nigrum addit solam privationem supra album, sed habet principia positiva supraaddita, quibus de eo potest concludi passio.

<4.4: Ad 1.2–3> Et per hoc patet ad duas rationes praecedentes.

<4.5: Ad 1.6> <Deest.>^b

<4.6: Ad 1.7> <Deest.>

---

^a Cf. Arist., *Metaph.* X 1, 1052b 18 sq.

^b Argumentum 4.3 valet ad refutationem argumenti 1.6.

---

¹ quando] quoniam C

² albi] album C, sed fort. punctis correxit

³ cuius] in add. C

⁴ Philosophus] quod add. C

⁵ cognoscitur] eius add. C^{ac}

⁶ nigrum] nigro C

⁷ ad] et C

⁸ vel] quam C

<Quaestio 2>

Quaeratur, utrum syllogismus sophisticus sit syllogismus.

<1. Rationes in unam partem.>

Et quod sic, probo:

<1.1> Syllogismus sophisticus differt a syllogismo dialectico per differentiam propriam¹; igitur aliquid habent, in quo conveniunt, quia “differentia” sunt illa, quae “<diversa> sunt idem entia”.^a Illud commune non est aliud quam syllogismus; igitur syllogismus sophisticus est syllogismus.

<1.2> Item: Iste est syllogismus: ‘Omnis aqua est naturalis; balneum est aqua; igitur est naturale.’ Hic est sophisticus syllogismus eo, quod concludit conclusionem falsam ex praemissis veris; sed ex vero non sequitur falsum, sicut patet in secundo *Priorum*;^b igitur est syllogismus deceptivus. Est syllogismus, quia sub medio² accipitur minor tamquam eius pars.

<1.2.1> Ad <hoc> potest dici, quod balneum non est pars medii, quia est accidentale respectu aquae; et ideo non est syllogismus.

<1.2.2> Contra: Ad bonitatem syllogismi non requiritur, quod <minor> sit³ pars medii, sed sufficit, quod significetur esse.

Ratio est haec: Iste⁴ syllogismus est bonus: ‘Omnis homo est animal; lapis est homo; igitur lapis est animal’ (aliter enim non valeret ars Aristotelis in libro *Priorum*, ubi docet syllogizare ex falsis);^c sed in isto syllogismo ultimo dicto <lapis> non est pars medii, sed tantum significatur⁵ <esse>; sufficit igitur ad bonitatem syllogismi, quod minor sic esse⁶ significetur sub medio. Et sic in proposito.

^a Arist., *Metaph.* V 9, 1018a 12; transl. anon. 96, 23 sq.: “Differentia ... dicuntur, quaecumque diversa sunt, idem aliquid entia”.

^b Cf. Arist., *An. pr.* II 2, 53b 7–25.

^c Cf. ibid. II 2–4, 53b 26 – 57b 17.

¹ propriam] pi(o)am C, fort. legendum po(i)am i. e. positivam, sed cf. infra, § 4.1

² medio] maiore C

³ sit] est C

⁴ iste] illud C

⁵ significatur] significetur C

⁶ esse] dici C

<2. Ad oppositum.>

<2.1> Ad oppositum est Aristoteles in libro *Topicorum* dicens, quod syllogismus peccans in forma, ut sophisticus, non est /153vB/ syllogismus.^a

<2.2> Item: In secundo huius reducit syllogismos sophisticos in ignorantiam elenchi ex eo, quod deficiunt contra particulas syllogismi.^b

<3. Responsio ad quaestionem.>

Ad quaestionem dici potest, quod syllogismus sophisticus non est syllogismus. Et hoc patet per Aristotelem in primo huius: Syllogismi sophistici videntur imperitis “propter” eorum “imperitiam”¹ (“speculantur” enim “imperiti” sicut “longe distantes”), sed syllogismi non sunt.^c Nam omnis syllogismus concludit “aliud² de necessitate” sequens “a³ positis” in eo, quod haec sunt;^d “illi autem” sophistici “hoc non faciunt”; ideo syllogismi non sunt. Ex quo concludit, quod non sunt⁴ elenchi; syllogismus enim est elenchus.^e

^a Cf. Arist., *Top.* I 2, 100b 23 – 101a 4.

^b Cf. Arist., *De soph. el.* 6, 168a 17 – 169a 21.

^c Ibid. 1, 164b 25–27; transl. Boëth. 5, 15 sq.: “... videtur autem propter imperitiam; nam imperiti velut distantes longe speculantur”; fere idem textus: rec. Guill. 77, 14 sq.

^d Ibid. 1, 164b 27 – 165a 2; transl. Boëth. 5, 17 sq.: “Nam syllogismus quidem ex quibusdam positis est, ut dicatur diversum quid (*var. lect.*: dicatur aliud) ex necessitate ab his, quae posita sunt”; rec. Guill. 77, 15 sq.: “... ut dicatur aliud aliquid ex necessitate ...”; cf. *Top.* I 1, 100a 25–27.

^e Ibid. 1, 165a 2–4; rec. Guill. 77, 16–18; transl. Boëth. 5, 18 – 6, 2 (“... illi vero ...”).

¹ imperitiam] inperientiam C

² aliud] aliquis C

³ a] in C

⁴ sunt] est C

Et hoc sic est manifestum: cum syllogismus sophisticus peccat in forma. Utitur enim quattuor terminis ut in pluribus, sicut manifestum est in aequivocatione et in omnibus aliis praeter non-causam-ut-causam¹ et petitionem principii fallaciis. Quarum² primus locus sophisticus peccat contra formam syllogismi eo, quod non infert conclusionem in eo, quod haec sunt. Et petitio principii deficit in forma syllogismi, quia connumerat in praemissis illud, quod in principio esset probandum; unde peccat contra illam particulam, quae est, quod syllogismus concludit aliud³ a positis.

<4. Ad rationes in primam partem factas.>

<4.1: Ad 1.1> Per hoc ad primam rationem dicendum est, quod <syllogismus sophisticus non> est differens proprie a syllogismo dialectico, quia⁴: Proprie differentia⁵ sunt species coaequae; sed syllogismus sophisticus non est species <coaequa> syllogismo dialectico⁶; et ideo magis debet dici ab ipso 'diversus' quam 'differens' – nisi dicantur⁷ 'differentia'⁸ respectu alicuius prioris quam syllogismi.^a

<4.2: Ad 1.2> Ad aliud argumentum potest dici: Quando dicitur: 'Omnis aqua est naturalis' etc., dicendum est, quod est paralogismus secundum⁹ accidens respectu conclusionis intentae.

Et cum arguitur, quod minor non est pars medii, dico, quod non oportet, sed sufficit ad bonitatem syllogismi, quod minor significetur¹⁰ esse pars medii. – Vel potest dici, quod, medium nisi est, non est minor. Non enim <minor> significatur esse pars medii in praedicto syllogismo, quia medium non est, quia <in> isto paralogismo sunt quattuor termini¹¹. Propter quod non est simile hic et in proposito.

^a Cf. Arist., *Metaph.* X 3, 1054b 22 – 1055a 2.

¹ non-causam-ut-causam] non-causam-ad-causam C

² fallaciis quarum] fallaciam quare C

³ aliud] aliquis C^{ac}

⁴ quia] quae C

⁵ differentia] differentiae C

⁶ syllogismo dialectico] syllogismi dialectici C

⁷ dicantur] d add. in fine lineae (dittogr.) C

⁸ differentia] differentiae C

⁹ secundum] sicut C

¹⁰ significetur] significatur C

¹¹ termini] syllogismi C

<Quaestio 3>

Quaeratur: Utrum causa apparentiae est formale in syllogismo sophistico?

<1. Rationes in unam partem.>

Et quod non, videtur.

<1.1> Nam omne formale in aliquo ente reponit ipsum, cuius est formale, sub entitate; causa apparentiae non reponit syllogismum sophisticum sub entitate, cum tamen syllogismus sophisticus sit per se ens (aliter non esset per se scibilis¹); igitur etc.

Maiores patet² sic: Per Philosophum actualitas cuiuscumque est a forma,^a sed ab³ eodem est actualitas, a quo entitas⁴.

Minor apparet. Nam si sic, tunc apparentia esset entitas – quod falsum est. Nam tunc sequitur: 'Habet apparentiam essendi aliququaliter⁵, igitur habet entitatem' – <quod> tamen est fallacia secundum quid et simpliciter.

<1.2> Praeterea: Illud est formale in unoquoque, per quod⁶ ipsum distinguitur ab aliis; sed per non-existentiam syllogismus sophisticus distinguitur a dialectico⁷ et a syllogismo⁸ simpliciter; igitur non-existentia <etc.>.

Maiores patet per Aristotelem septimo <Metaphysicae>: Actus separat et distinguit.^b

Minor patet. Nam in syllogismo sophistico tantum sunt duo, scilicet apparentia et non-existentia; et in apparentia convenit syllogismus sophisticus cum dialectico⁹; igitur per non-existentiam distinguitur.

<1.2.1> Potest dici, quod distinguitur per apparentiam, nec in apparentia conveniunt, sed apparentia aequivoce in eis reperitur.

---

^a Cf. Arist., *Metaph.* VIII 6, 1045a 31–33; *De an.* II 2, 414a 17.

^b Cf. Arist., *Metaph.* VII 13, 1039a 7.

---

¹ scibilis] cibilis C

² patet] nam si *add.* C^{ac}

³ ab] sub C

⁴ a quo entitas] identitas C

⁵ aliququaliter] aliter C

⁶ per quod] *inv.* C

⁷ dialectico] demonstrativo C

⁸ et a syllogismo] est syllogismus C

⁹ dialectico] demonstrativo C

<1.2.2> Contra.

<1.2.2.1> Syllogismus sophisticus c...¹ apparet habere evidentiam boni syllogismi; sed evidentia est apparentia; igitur apparet habere apparentiam² <boni syllogismi>.

<1.2.2.2> Similiter: Per suam apparentiam apparet esse syllogismus simpliciter per eius apparentiam; sed nihil est alteri simile per illud, quod totaliter diversae rationis est ab ipso; igitur oportet istas apparentias esse eiusdem rationis. Sed, quae sunt eiusdem rationis³, conveniunt in specie, et talia non sunt principia <distinguuntia>⁴ aliqua secundum speciem. Cum igitur syllogismus sophisticus specie distinguitur a demonstrativo et⁵ dialectico, hoc non erit per apparentiam – et per consequens per non-existentiam.

<2.> Ad oppositum.

Illud est formale in aliquo, quod est principium⁶ distinguens ipsum ab alio specifica distinctione; apparentia in syllogismo sophistico est huiusmodi; igitur etc.

Maiores patet⁷. Nam rationale est forma in homine, quia specificè distinguit hominem ab asino.

Minor patet. Nam secundum Alexandrum commentatorem loci sophistici, qui differunt specie ad invicem, distinguuntur per eorum causas apparentiae.^a

<3. Responsio ad quaestionem.>

<3.1> Ad quaestionem potest dici, quod apparentia secundum, quod sumitur a principio positivo, est formale in syllogismo sophistico.

---

^a Cf. 'Alex.', *In De soph. el.*, fragmenta ad *De soph. el.* 4, 165b 23–27 spectantia, pp. 392 (frg. C 2), 394 (frg. C 6).

---

¹ c...] *duo verba humore illegibilia facta C*

² apparentiam] evidentiam C

³ rationis] quae non *add.* C^{ac}

⁴ principia <distinguuntia>] prin(cia) C

⁵ et] *om.* C^{ac}

⁶ principium] primum C

⁷ patet] *om.* C^{ac}

Ideo secundum, quod sunt diversa¹ <principia> positiva, a quibus sumuntur apparentiae, secundum hoc sunt diversae apparentiae, et diversa sunt formalia diversas species syllogismorum sophisticorum constituentia; secundum, quod sunt diversi loci sophistici, diversa sunt principia positiva et diversae species syllogismorum sophisticorum. Et tota ratio est, quare apparentia est principium formale, ut tamen accipitur a principio positivo: quia, ut sic, est principium positivum distinguendi specificè syllogismum sophisticum unius loci sophistici ab alio alterius loci sophistici.

<3.2> Est tamen intelligendum, quod distinctio inter res duplex est. Cui /154rA/ distinctioni duplici correspondet² duplex principium distinguendi. Quaedam est distinctio generalis, quaedam specifica sive specialis. Exemplum primi potest esse: Nam asinus et lapis differunt genere. Exemplum secundi est: Homo et asinus differunt specie.

Principium primae distinctionis est materiale in utroque distinctorum. Cuius ratio est: Nam ex cuius identitate sumitur unitas aliqualis³, ex eius diversitate sumitur diversitas; sed unitas generalis sumitur a principio potenciali secundum Philosophum in septimo⁴ *Metaphysicae*,^a et per consequens differentia aliquorum⁵ secundum genus sumitur ex differentia materiali⁶ in⁷ utroque. — Diversitas autem specifica sumitur a forma per Philosophum, quia a forma sumitur unitas specifica.^b

---

^a Locum non inveni; cf. notam sequentem.

^b Locum non inveni. Cf. Arist., *Metaph.* VII 12, 1038a 25 sq.; VIII 6, 1045a 7–33; X 9, 1058a 37 – b 3.

---

¹ diversa] *crucem fort. verbum omisum indicantem supra lin. add. C*

² correspondet] quo respondet C

³ aliqualis] a()alis C

⁴ septimo] viii^o C^{ac}, vii^o C^{pc}

⁵ aliquorum] aliqua C

⁶ materiali] ex altero vel *add. C*

⁷ in] *om. C^{ac}*

Ideo, cum in syllogismo sophistico sint duo principia, apparentia et non-existentia, oportet unum esse materiale et reliquum formale. Nam ex duobus in actu per Philosophum non fit unum.^a Cum igitur ponitur, quod¹ apparentia a principio determinate positivo sit sumpta, erit formale, et non-existentia erit materiale. Et per consequens <per apparentiam> distinguitur² syllogismus sophisticus unius loci sophistici ab alio syllogismo sophistico alterius loci, sed per non-existentiam distinguitur ab aliis, a quibus distinguitur³ secundum genus; cuiusmodi⁴ sunt syllogismus simpliciter et dialecticus et demonstrativus.

<4. Ad rationes in primam partem factas.>

<4.1: Ad 1.2> Et per hoc patet ad formam secundae⁵ rationis, quae⁶ concludit, quod per non-existentiam⁷ differt a syllogismo simpliciter. Non est inconueniens, quod aliquid distinguitur secundum genus ab alio per illud, quod est materiale in eo. Et⁸, cum accipitur: 'Solus actus separat' etc., verum est de distinctione specifica, et non de alia.

<4.2: Ad 1.1> Ad primum argumentum dicendum est concedendo apparentiam esse quid⁹ positivum. Nec ex hoc sequitur, quod <sic dicto>: 'Hoc apparet esse ens', quod sequatur: 'Igitur est ens', sed tantum hoc sequitur, quod haec consequentia sit bona: '<Hoc> secundum apparentiam habet a principio positivo ortam, ut sit tale ens; igitur hoc est ens aliquo modo.' Nec est ibi secundum quid et simpliciter. Primum est igitur concedendum.

---

^a Cf. Arist., *Metaph.* VII 13, 1039a 4 sq.

---

¹ quod] quia C

² distinguitur] formale *add.* C^{ac}

³ distinguitur] dicitur C

⁴ cuiusmodi] unius modi C

⁵ secundae] secundi C

⁶ quae] quod C

⁷ non-existentiam] s *add.* C^{ac}

⁸ et] cetera *add.* C^{ac}

⁹ quid] quod C

<Quaestiones 4–12: Circa aequivocationem>

<Vide editionem a Sten Ebbesen primo CIMAGL 73 (2003) curatam, nunc infra pp. 239 sqq. emendatiorem repetitam.>

<Quaestio 13>

/159rB 18/ Quaeratur circa amphiboliam: Utrum operatur actuaalem multiplicitem?

<1. Rationes in unam partem.>

Quod non, videtur.

<1.1> Nam¹ actualis multiplicitas est ex hoc, quod eadem est forma orationis vel² dictionis in quocumque sensu. Si igitur oratio habens identitatem formalem haberet multiplicitem amphiboliae, tunc haec esset multiplex: ‘Homo est animal’, eo, quod iste terminus: ‘homo’, potest construi ex parte ante vel ex parte post. – Consequentia patet. Nam forma faciens multiplicitem dicitur ‘modus proferendi’.

<1.2> Item: Si sic, haec esset congrua: ‘Albus currit’, vel: ‘Albus est currens’, quia ‘albus’ potest construi a parte post huius verbi: ‘est’, et ‘currens’ a parte ante.^a

---

^a Secundum grammaticum nomina adiectiva adiective tenta, non substantivata in neutro genere, “non possunt reddere suppositum verbo; ideo etiam non possunt esse subiecta propositionum propter defectum congruitatis. ... Tamen verum est, quod adiectivum substantivatum in neutro genere potest esse subiectum, quia resolvitur in subiectum et adiectivum, ut ‘album’, id est ‘res alba’.” Sic Io. Buridanus, SL IV (tract. de suppositionibus), cap. 2, 28–35 (p. 186).

---

¹ nam] na C

² vel] om. C^{ac}

<1.3> Praeterea: Hic ponitur multiplicitas amphiboliae: ‘Pugnantes vellem me accipere’,^a ubi tamen alia prolatio est secundum unam sententiam et¹ aliam. Secundum unam sententiam debet sic proferri: ‘Vellem me accipere pugnantes’, sed secundum aliam sic: ‘Pugnantes² vellem me accipere.’ Sed istae solum³ diversae sunt orationes⁴, ex quo diversa prolatio facit diversitatem in forma, et per consequens multiplicitem potentialem, ut patet in compositione et divisione. Si igitur hic sit diversitas in modo proferendi secundum diversas sententias, hic erit multiplicitas potentialis et non actualis.

<1.4> Item: In amphibolia sunt diversae constructiones⁵, <id est> diversa ordinatio materialium⁶ secundum diversam prolationem; sed diversa prolatio materialium est causa potentialis multiplicis; igitur a primo⁷: In amphibolia est multiplicitas potentialis et non actualis.

<2.> Ad oppositum est Aristoteles.^b

---

^a Arist., *De soph. el.* 4, 166a 6 sq.; transl. Boëth. 9, 2: “velle (*var. lect.*: vellem) accipere me pugnantes”; rec. Guill. 79, 8: “vellem ...”

^b Cf. infra, § 3.1.

---

¹ et] ad C^{ac}

² pugnantes] pugnantis C

³ solum] sunt C

⁴ orationes] prolationes C

⁵ constructiones] conconstructiones *ut videtur* C

⁶ diversa – materialium] diversa oratio materialium et diversae <...> (*signum dubium*) diversa ordinant C

⁷ primo] primum C

<3. Responsio ad quaestionem.>

<3.1> Ad quaestionem dicendum, quod sic. – Quod patet in exsecutione¹ Aristotelis secundum Expositorem² (et etiam secundum Albertum), qui ponit Philosophum ponere tres modos esse communes aequivocationi et amphiboliae,^a ut patet in littera.^b Ex quo aequivocatio operatur actualem multipliciter, similiter erit³ de amphibolia.

<3.2.1> Propter hoc tamen dicendum est, quod actualis multiplicitas sumitur ex parte formae vel materiae dictionis vel orationis, intelligendo per materiam vocem, per formam – quoad propositum – modum proferendi. Ubi igitur⁴ eadem oratio secundum vocem et modum proferendi potest⁵ diversas designare sententias, ibi est⁶ actualis multiplicitas. Et ideo, quia in amphibolia eadem oratio quoad vocem et modum proferendi diversas sententias repraesentat⁷, ideo ibi est⁸ multiplicitas actualis, ut patet hic: ‘Pugnantes me vellem accipere.’ Haec enim sub hac forma prolata neutram sententiam sibi determinat⁹, sed amphibolice utramque repraesentat.

<3.2.2> Aliud est sciendum: quod ad hoc, quod oratio distinguenda sit penes amphiboliam, requiritur, quod ex sua forma et modo proferendi non sint modi generales incomplexorum determinati ad certam constructionem. Si enim sint¹⁰ incomplexa¹¹ determinata per¹² prolationem ad certam constructionem, tunc non est oratio amphibolica.

---

^a Cf. Aegid., *In De soph. el.* I, § 47 (= cap. 2, § 26; ad *De soph. el.* 4, 166a 14–16), fol. 12rA 37–39; Alb., *Liber Elench.* I, ii, 5, pp. 852 sq.

^b Arist., *De soph. el.* 4, 166a 14–21.

---

¹ exsecutione] extentione C

² Expositorem] expositores C

³ erit] esset C

⁴ ubi igitur] verbi gratia C

⁵ potest] praeter C

⁶ ibi est] inest C

⁷ repraesentat] repraesentant C

⁸ est] om. C^{ac}

⁹ determinat] determinet C

¹⁰ sint] sing ut videtur C

¹¹ incomplexa] p de add. C

¹² per] pro C

<4. Ad rationes in primam partem factas.>

Per idem patet ad rationes.

<4.1: Ad 1.1–2> Ad primas duas: quod prima non est distinguenda, quia ex modo proferendi significatur ‘homo’ construi in vi suppositi et ‘animal’ in vi apposit¹. Nec etiam erit congrua: ‘Albus currit’, quia ex modo proferendi denotatur² ‘albus’ construi³ in vi suppositi, quod non permittitur⁴ stante congruitate.

<4.2: Ad 1.3> Ad aliam: quod de vi vocis nec est haec distinguenda: ‘Vellem me accipere pugnantes⁵’, nec haec: ‘Pugnantes vellem accipere me’, sed in illis sunt sensus <determinati>, et ibi determinata⁶ est constructio ex modo proferendi. Haec tamen distinguenda est: ‘Pugnantes vellem me accipere’, quia hic ex prolatione⁷ non determinatur⁸ constructio⁹ ad unam sententiam magis quam ad aliam, sed permittitur utraque ambiguitate.

<4.2.1> Et cum accipitur, <quod> istae sententiae non proferuntur sub una prolatione – contra arguitur¹⁰: Oratio, quae¹¹ significat utramque istarum sententiarum, sub una prolatione profertur, puta haec: ‘Pugnantes /159vA/ me vellem accipere.’ Et hoc sufficit ad multiplicitem actuaalem, sicut¹² patet in aequivocatione penes dictionem¹³.

---

¹ apposit] oppositi C

² denotatur] denominatur C

³ construi] congruum C

⁴ permittitur] promittitur C

⁵ pugnantes] pugnantis C

⁶ ibi determinata] indeterminate / -tae C

⁷ hic ex prolatione] hoc est ex significatione C

⁸ determinatur] determinetur C

⁹ constructio] complexio C

¹⁰ arguitur] ...tur (*verbum non legibile*) C

¹¹ quae] cumque C

¹² sicut] sed C

¹³ dictionem] dictionum C

<In aequivocatione enim dictio significans sub una prolatione profertur,> sed significata sunt diversimode¹ prolata², ut patet: animal latrabile³, caeleste sidus etc. Quodlibet enim istorum diversam⁴ habet prolationem; quia tamen haec vox: 'canis' omnia ista sub una prolatione confundit in significando, ideo actualis multiplicitas est. Sic in proposito, licet alia sit prolatio huius: 'Vellem me accipere pugnantes', et huius: 'Pugnantes vellem accipere me', quia tamen utraque istorum significatur per istam: 'Pugnantes me vellem accipere', ideo est actualis multiplicitas, et hoc sufficit.

<4.3: Ad 1.4> Per idem ad ultimum: Solum contingit, quod sensibus orationis amphibolicae correspondent⁵ diversae prolationes. Cum quo tamen stat, quod oratio sub uno modo proferendi istas sententias repraesentat.

<Quaestio 14>⁶

<Quaeratur circa tertium modum amphiboliae>, utrum⁷ haec sit distinguenda: 'Scit saeculum.'

<1. Rationes in unam partem.>

Quod non, videtur.

<1.1.1> Haec <enim> est incongrua, igitur nec vera nec falsa nec distinguenda. Consequentia patet. Nam quodlibet istorum praesupponit congruum.

---

¹ diversimode] de versimode C

² prolata] probantur C

³ latrabile] latrabili C

⁴ istorum diversam] istorum diversarum C

⁵ correspondent] quo respondent C

⁶ initium novae quaestionis non indicat C

⁷ utrum] tamen C

Assumptum patet per Priscianum primo *Constructionum* notantem¹ in verbis primae et secundae personae definite intelligi nominativum, in verbis autem tertiae solum infinite;^a sed definitum suppositum² requiritur ad congruitatem orationis; cum igitur hoc verbum: 'scit' non det intelligere³ suppositum definitum, nec erit haec congrua.

<1.1.2> Huic dicitur, quod haec non est distinguenda: 'Scit saeculum', absolute, sed⁴ coniuncta tertio, puta huic pronomini: 'hoc', a parte suppositi. Unde haec est distinguenda: 'Hoc scit saeculum', et⁵ non alia. Et hoc est, quod intendit Aristoteles, cum dicit, quod <nec> 'saeculum' nec 'scit' habent multiplicitatem, sed "ambo" coniuncta tertio.^b

<1.1.3> Contra: Si haec sit distinguenda: 'Hoc scit saeculum', secundum amphiboliam eo, quod hoc pronomen: 'hoc' construeretur a parte ante vel a parte post, tunc quaelibet propositio, ubi⁶ ponitur hoc verbum: 'est' tertium, esset amphibolica⁷, ut haec⁸: 'Homo est animal', et quaelibet consimilis; et per consequens in talibus de vi vocis non esset contradictio – quod est impossibile.

<1.2> Item: Si sic, haec esset congrua⁹ aliquo sensu: 'Albus currit', vel: 'Albus est homo', vel consimilia¹⁰, quia ly 'albus' potest construi a parte apposit¹¹.^c

^a Cf. Prisc., *Inst. gramm.* XVII, ii, 14, pp. 116, 27 – 117, 2: "inest ... intellectu nominativus in ipsis verbis, quo sine substantia significari non poterat, in prima quidem persona et secunda definitus, in tertia vero, quia innumerabiles sunt personae tertiae, infinitus ..."

^b Cf. Arist., *De soph. el.* 4, 166a 18–21; transl. Boëth. 9, 12–16; rec. Guill. 79, 16–19. – Argumentum est Aegidii: *In De soph. el.* I, §§ 42 sq.; 49 sq. (= cap. 2, §§ 21 sq. et 28 sq.; ad *De soph. el.* 4, 166a 6–9; 17–23).

^c Cf. supra, q. 13, § 1.2. – Burlaeus et alibi utitur argumentis 1.1.3 et 1.2: Cf. *Tract. super tract.*, cap. de amphibolia, dub. 2, p. 99a.

¹ notantem] vocantem C

² suppositum] sumptum et appositum C

³ intelligere] s add. in fine lineae (dittogr.) C

⁴ sed] iter. C, fort. legendum sed solum

⁵ et] om. C^{ac}

⁶ ubi] unde C

⁷ amphibolica] amphibolia C

⁸ haec] hic C

⁹ congrua] in add. C^{pc} (cf. infra, § 4.2)

¹⁰ consimilia] consimila C

¹¹ apposit] oppositi C

<2. Ad oppositum.>

Ad oppositum est Aristoteles in littera ponens istam esse multiplicem penes tertium modum amphiboliae;^a igitur distinguenda.

<3. Responsio ad quaestionem.>

<3.1> Ad quaestionem dicendum est, quod haec locutio: 'Scit saeculum', multiplex est penes¹ tertium modum amphiboliae, non tamen est² locutio secundum se nec vera nec falsa nec distinguenda, quia est incongrua.

Primum patet per processum in littera.^b Nam <tres> sunt modi communes aequivocationis et amphiboliae.

<i.> Primus est, quod, sicut in aequivocatione, quando vox incomplexa aequae primo repraesentat duas significationes, ut 'piscis'³ et 'canis'^c – 'piscis' enim aequivocum est⁴ ad piscem caelestem <et> ad piscem terrestrem aquaticum secundum⁵ Expositorem –,^d sic in amphibolia penes primum modum <vox complexa> repraesentat aequae primo duas sententias, ut haec: 'Pugnantes vellem me accipere.'

---

^a Cf. supra, § 1.1.2.

^b Cf. supra, q. 13, § 3.1.

^c Cf. Arist., *De soph. el.* I 4, 166a 16; transl. Boëth. 9, 11; rec. Guill. 79, 15.

^d Cf. Aegid., *In De soph. el.* I, § 47 (= cap. 2, § 26; ad *De soph. el.* 4, 166a 14–16), fol. 12rA 50 sq.

---

¹ penes] penis C^{ac}

² est] om. C^{ac}, verbum non legibile C^{pc}

³ piscis] spissis (sic passim) C

⁴ est] om. C^{ac}

⁵ secundum] est C

<ii.> Secundus modus est, quod, sicut in aequivocatione vox incomplexa ab impositione absoluta repraesentat unum significatum, et ab impositione¹ respectiva – qua² <non> imponitur, ut dictum est prius,^a sed excedit ad transumptionem – significat aliud (ut 'ridere' significat signum laetitiae in homine proprie et primo, et ex consequenti³ significat floritionem in prato), sic oratio amphibolica penes secundum modum primo significat unam sententiam, <et> ex consequenti per transumptionem, quae est ab impositione respectiva complexorum, repraesentat aliam sententiam, sicut patet: 'Arare litus'^b primo et principaliter significat terram scindere⁴, ex consequenti tamen⁵ et ex transumptione significat opus perdere, quia arans <litus> in sua operatione convenit cum operante in vanum; ideo significat idem, quod 'operam⁶ perdere', transumptione.

---

^a Cf. q. 12, responsio (§ 3), CIMAGL 73, 193–195.

^b Cf. Ovidius, *Heroides* V, 116; 'Alex.', *In De soph. el.*, fragmenta ad *De soph. el.* 4, 166a 14–22 spectantia, pp. 443 sq.

---

¹ impositione] re- add. in fine lineae (dittogr.) C

² qua] quae C, corr. Ebbesen

³ consequenti] consequente C

⁴ scindere] terrestrem C

⁵ ex – tamen] et praem. C, fort. legendum et ex consequenti tantum

⁶ operam] opera C

Sed tamen sciendum est, quod Aristoteles in littera^a de isto secundo modo non exemplificat¹, quia, quamquam² exempla posuisset in sua lingua³, ista eadem exempla non potuerunt transferri⁴ ad aliam linguam⁵, quia ista vox, quae sub una⁶ lingua significat unum aliquid transumptive et aliud intransumptive⁷, non oportet idem, si transfertur ad aliam, significare. Ista enim oratio, quae transumitur ad sententiam impropriad sub una voce, tamen sub alia voce ad eandem sententiam non transumitur. Et ideo, quamquam ab Aristotele in lingua Graeca de secundo modo fuerat exemplificatum, contingere potest, quod transferens⁸ eadem exempla non potuit habere ad propositum. Et eadem causa patebit de accentu⁹. Ibi enim, cum quattuor sunt modi accentus, tamen exemplificatur <solum> de secundo modo, et eadem est causa.^b

<iii.> Tertius est modus communis aequivocationi et amphiboliae, quod, sicut vox incomplexa, quamquam de¹⁰ se et absoluta impositione tantummodo habeat <unum> significatum¹¹, per respectum¹² tamen ad aliquid aliud¹³ potest eadem vox habere diversa significata¹⁴, ut patet hic: 'Laborans sanabatur'^c, sic est in tertio modo amphiboliae, quod oratio aliqua, quae <de> se non habet¹⁵ pluras sententias, immo quae de se nullum intellectum perfectum habet¹⁶, ipsa tamen alteri /159vB/ orationi comparata potest diversas sententias repraesentare, vel saltem unum intellectum habere, in quo¹⁷ est perfecta sententia.

^a Arist., *De soph. el.* I 4, 166a 16 sq.; transl. Boëth. 9, 11 sq.; rec. Guill. 79, 16.

^b Cf. infra, notabilia de fallacia accentus inter quaestiones 17 et 18 inserta, § 3.

^c Arist., *De soph. el.* I 4, 166a 1 sq.; transl. Boëth. 8, 21 sq.; rec. Guill. 79, 3.

¹ non exemplificat] *om.* C^{ac}, non explanat C^{pc}

² quamquam] quemquam C

³ lingua] sig()a C

⁴ potuerunt transferri] poterunt transferre C

⁵ linguam] sententiam C

⁶ una] s *add.* C^{ac}

⁷ intransumptive] transumptive C^{ac}

⁸ transferens] transfere C

⁹ accentu] acceptu C

¹⁰ de] *om.* C^{ac}

¹¹ significatum] consignificatum C

¹² per respectum] *inv.* C^{ac}

¹³ aliud] alterum C^{ac}

¹⁴ significata] consignificata C

¹⁵ habet] habet *vel* haberet C

¹⁶ habet] *om.* C^{ac}

¹⁷ quo] qua C

Sic est in proposito: Haec oratio: 'Scit saeculum', secundum se una est et non perfecta de¹ se, immo incongrua. Ipsa tamen alteri comparata in syllogismo vel in enthymemate distinguenda est et aliquem intellectum perfectum² habere potest. Verbi gratia, si sic arguatur syllogistice: 'Quicumque³ habet <scientiam> de saeculo, scit saeculum; Socrates est huiusmodi; igitur scit saeculum', vel in enthymemate sic: 'Socrates habet scientiam de saeculo, igitur scit saeculum', haec conclusio, quamquam absolute sumpta non sit⁴ multiplex, per relationem tamen in enthymemate contrahit multiplicitatem eo⁵, quod virtute relationis ad praecedens potest dare intelligi suppositum, ut Socratem, et sic congrua, vel non dare, et tunc incongrua^{6 a}.

<3.2.1> Et si dicatur: 'Distinctio praesupponit perfectum <intellectum> in utroque sensu' – dicendum, quod non oportet. Sufficit enim distinctioni, quod altero sensu sit perfectus intellectus. – Probatio: Nam intellectus perfectus distingui potest ab intellectu imperfecto; quod non esset, si utrumque membrum cuiuslibet distinctionis requireret⁷ perfectionem intellectus. Sic imperfectum esset perfectum.

<3.2.2.1> Contra illud: Secundum illud huiusmodi non esset multiplex amphiboliae: 'Scit saeculum', quia multiplicitas amphiboliae est ex diversa constructione, et huiusmodi non fit distinctio penes diversam constructionem, propter duo: tum, quia⁸ in distinctione nulla fit mentio, an aliqua vox construatur a parte ante vel a parte post, tum⁹, quia in altero sensu non est constructio, quia constructio est "congrua dictionum¹⁰ ordinatio".^b

^a Haec doctrina, licet aliquantulum elaboratior sit, fere est eadem, quam profert Io. Scot., *Qq. in De soph. el.*, q. 22, pp. 35b–36a.

^b Cf. Prisc., *Inst. gramm.* II, iv, 15, p. 53, 23: "Oratio est ordinatio dictionum congrua, sententiam perfectam demonstrans"; Simon de Fav., *Qq. in De soph. el.*, q. v. 22, p. 89, 90: "Constructio est congrua dictionum ordinatio"; sic et Io. Scot., *Qq. in De soph. el.*, q. 20, p. 30b.

¹ de] om. C^{ac}

² perfectum] imperfectum C

³ quicumque] quaecumque C

⁴ sit] f(i)t i. e. fit vel facit C

⁵ eo] ex C

⁶ incongrua] congrua C^{ac}

⁷ requireret] rece...et (*verbum non legibile*) C

⁸ tum quia] tamen quaeritur C

⁹ tum] tamen C

¹⁰ dictionum] dictionem C

Ex quo arguo: Si non esset diversitas constructionis amphiboliae, cum diversitas¹ constructionis sit eius causa non-existentiae, et ad quemlibet locum sophisticum duae causae requiruntur, puta ut non-existentiae et apparentiae, quarum altera si deficit², non <est> locus sophisticus, <tunc amphibolia non esset locus sophisticus>.

<3.2.2.2> Ad illud³ dicendum, quod in proposito est diversitas constructionis, et, quamquam non esset⁴ diversitas constructionis, adhuc posset esse amphibolia.

<3.2.2.2.1> Primum patet. Nam, quamquam in ista: 'Scit saeculum', secundum se non accipitur⁵ nec fit diversa constructio, quia ibi nulla est constructio congrua, per relationem⁶ tamen eius ad praecedens posset esse constructio, sicut patet a Prisciano⁷: Quamquam haec dictio: 'honestas' per se accipit nullam⁸ <nec> facit⁹ constructionem, ipsa tamen per relationem ad praecedentem designare potest orationem et constructionem debitam¹⁰. Si enim quaeratur, quid sit summum bonum in vita, et respondeatur¹¹: 'Honestas', convenienti oratione respondetur, per Priscianum.^a Sic in proposito: 'Scit saeculum', licet¹² non habeat constructionem perfectam, si tamen sic dicatur: 'Socrates habet scientiam de saeculo, igitur scit saeculum', potest huius¹³ esse distinctio ex eo, quod 'Socrates' expresse potest construi a parte ante huius verbi: 'scit' – et tunc est oratio perfecta –, vel non; sed, si construat a parte post huius verbi: 'scit'¹⁴, tunc non est constructio perfecta.

^a Cf. Prisc., *Inst. gramm.* II, iv, 15, p. 54, 1–4.

¹ diversitas] diversita C

² si deficit] s definite C

³ illud] aliud C

⁴ esset] esse C

⁵ accipitur] accipit C

⁶ relationem] lationem C

⁷ Prisciano] pri()ne C

⁸ nullam] nam C

⁹ secundum se – facit] fort. legendum (ut con. Ebbesen) secundum se accepta non fit ... per se accepta nullam facit

¹⁰ debitam] debiter C

¹¹ respondeatur] respondetur C

¹² licet] quod C

¹³ huius] haec ut videtur C^{ac}

¹⁴ scit] et add. C

Per hoc ad formam <rationis>: Patet, quod ad diversitatem¹ constructionis non requiritur perfecta constructio in utroque sensu, sed sufficit perfectio² utriusque sensus, sicut nec ad bonitatem distinctionis requiritur perfectio² utriusque sensus, sed sufficit, quod alterius³ sensus facit intellectum perfectum, ut dictum est.^a

<3.2.2.2> Pro secundo⁴ est intelligendum, quod diversitas constructionis non est per se causa non-existentiae ipsius amphiboliae. In secundo enim modo amphiboliae, quae est ex transumptione orationis, eadem est constructio in utroque sensu. Sed per se causa non-existentiae amphiboliae est ex diversitate sententiarum. <Ad> quam diversitatem quandoque⁵ manifesto requiritur diversitas constructionum, sicut in primo modo et tertio⁶ modo, ut dictum est; non tamen in secundo modo. – Et per illud solvitur, quod <quaeritur, si> quaeratur, utrum causa non-existentiae amphiboliae sit diversitas constructionis vel sententiae.^b

<4. Ad rationes in primam partem factas.>

<4.1: Ad 1.1> Ad <primam> rationem patet, quod, quamquam haec⁷: ‘Scit saeculum’, secundum se sit incongrua, ipsa tamen per relationem ad aliud praecedens potest habere sensum congruum, et ita multipliciter.

<4.2: Ad 1.2> Ad aliud dicendum – cum accipitur: Cum haec esset distinguenda: ‘Scit saeculum’, haec foret aliquo sensu congrua: ‘Albus currit’ – dicendum, quod verum concluderet, si haec: ‘Scit saeculum’, haberet multipliciter secundum se; cuius oppositum dictum est.

---

^a Cf. supra, § 3.2.1.

^b Cf., e. g., Io. Scot., *Qq. in De soph. el.*, q. 19.

---

¹ diversitatem] veritatem C

² perfectio] perfectus C

³ alterius] alteri C

⁴ secundo] quo secundum C

⁵ quandoque] quando C

⁶ tertio] secundo C

⁷ haec] hic C

<Quaestio 15>

Quaeratur circa compositionem, utrum compositio sit fallacia distincta a divisione.

<1. Argumenta in unam partem.>

Et quod non¹, probō.

<1.1> Nam multiplicitas² potentialis in dictione non facit unam fallaciam distinctam³ ab alia; igitur multiplicitas potentialis in oratione non facit distinctionem, sed unam.

Consequentia patet per locum <a> proportionē. Sicut enim est multiplicitas potentialis dictionis ad dictionem <et ad fallaciam operantem multipliciter in dictione>, sic multiplicitas potentialis orationis ad orationem et ad fallaciam operantem multipliciter in oratione. – Assumptum patet de fallacia accentus. Nam, qualis est similitudo orationis compositae ad orationem divisam <et e converso secundum complexionem>, talis est similitudo gravis accentus ad acutum⁴ et e converso secundum in-/160rA/ complexionem. Si igitur primae similitudines faciunt fallacias distinctas, igitur et secundae; et per consequens a destructione consequentis: Si secundae similitudines in dictione non faciunt duas fallacias in dictione, igitur nec primae duas⁵ faciunt in oratione.^a

<1.2> Item: <Cum> actualis multiplicitas in oratione tantum constituat unam fallaciam, ut amphiboliam, igitur pari ratione multiplicitas potentialis in oratione tantum constituet unam fallaciam, scilicet compositionem et divisionem; et per consequens compositio et divisio erunt una fallacia. – Consequentia patet per locum a proportionē, sicut prius.^b

---

^a Argumentum fere idem invenias apud inc. auct., *Qq. in De soph. el.*, q. 827, p. 328 (arg. 2); cf. Simon de Fav., *Qq. in De soph. el.*, q. v. 23, p. 91 (arg. 2); q. n. 16, p. 142 (arg. 1); Io. Scot., *Qq. in De soph. el.*, q. 23, p. 36a (arg. 2).

^b Cf. supra, § 1.1. – Idem argumentum recitat Io. Scot., loc. cit. (arg. 1).

---

¹ non] om. C^{ac}

² multiplicitas] multipliciter C

³ distinctam] distinctam C

⁴ ad acutum] et acutus C

⁵ duas] duae C

<1.1.1> Ad primum argumentum potest dici, quod non oportet, quod similitudines diversae penes accentum faciant diversas fallacias, quamquam hoc oportet in compositione et divisione, quia diversis similitudinibus penes accentum est aliqua communis ratio, quae non accipitur in compositione et divisione.

<1.1.2> Contra hoc quaero de ista ratione in communi: Aut se tenet a parte prolationis, aut a parte materialium in accentu?

<i.> Si primo modo, tunc accentus operaretur actualement multiplicitatem, quia: Materialia sunt eadem et aliqua ratio prolationis foret eadem, et per consequens haberet unitatem materialium et formalium; et haec sufficiunt ad actualement multiplicitatem.

<ii.> Si a parte materialium, igitur idem accidit in compositione et divisione. Ibi enim, quicquid est a parte materialium, idem est in utroque sensu sola diversitate existente in modo proferendi et in his, quae sequuntur modum proferendi diversum; et per consequens, si ista eadem ratio se teneret a parte materialium, non esset maior¹ ratio, per quam compositio et divisio sint duae fallaciae, quam accentus.

<1.3> Item ad principale: Secundum Alexandrum loci sophistici distinguuntur per suas causas apparentiae.^a Quorum igitur est una et eadem causa, non possunt esse diversi loci; compositionis et divisionis est una causa apparentiae, puta unitas materialium; igitur etc.^b

Minor patet. Nam propter unitatem materialium in sensu composito et diviso credimus sensus non differre, et per consequens propter illud decipimur – quod non esset, nisi illud esset causa deceptionis et per consequens causa apparentiae.

<1.3.1> Huic potest dici, quod unitas materialium non est causa apparentiae compositionis <et> divisionis absolute, sed unitas materialium secundum substantiam sub prolatione sensus compositi est causa apparentiae divisionis. –

---

^a Cf. supra, q. 3, § 2.

^b Argumentum fere idem invenias apud inc. auct., *Qq. in De soph. el.*, q. 827, p. 328 (arg. 1); cf. Simon de Fav., *Qq. in De soph. el.*, q. v. 23, p. 91 (arg. 1); Io. Scot., *Qq. in De soph. el.*, q. 23, p. 36a (arg. 3).

---

¹ esset maior] est magor C

Illud patet. Nam¹ opponens in disputando sophistice per compositionem intendit tria occultare, puta diversitatem² sensuum et prolotionum³ et falsitatem alterius sensus. Prima duo occultare potest per identitatem materialium, sed⁴ non occultat <tertium nisi> per prolotionem sensus veri.^a

<1.3.2> Contra hoc dupliciter primo probo, quod unitas materialium absolute sit causa apparentiae; secundo, quod unitas sub prolotione non sit causa.

<1.3.2.1> Probatio primi:

<1.3.2.1.1> Nam illud est causa apparentiae compositionis sufficiens, per cuius multipliciter occultantur diversae prolotiones diversos sensus repraesentantes; huiusmodi est unitas materialium (in ista enim unitate conveniunt omnes prolotiones); igitur etc.

<1.3.2.1.2> Praeterea: Si unitas materialium praecisa non esset causa sufficiens, vel igitur aliquid aliud praeter istam unitatem esset sufficiens causa apparentiae, vel ipsa unitas materialium cum aliquo addito.

<i.> Non est dare primum, quia: Nihil aliud est ad esse orationem praeter unitatem materialium quam modus proferendi; sed modus proferendi non est sufficiens causa apparentiae, sed magis manifestans non-existentiam; per prolotiones enim sensus distinguuntur ad invicem, et per consequens per⁵ eas⁶ non apparent⁷ sensus esse eosdem.

<ii.> Nec secundum⁸, nam prolatio magis apparentiam⁹ impedit¹⁰, si materialia sumantur sub ipsa, quam promovet¹¹, cum ipsa, ut dictum est, sit principium¹² manifestandi distinctionem unius sensus ab alio¹³.

---

^a Eandem fere opinionem recitat et refutat Io. Scot., *Qq. in De soph. el.*, q. 24, p. 37b.

---

¹ nam] non C

² diversitatem] diversitate C

³ prolotionum] prolotionem ut videtur C

⁴ sed] si C

⁵ per] om. C^{ac}

⁶ eas] idem C

⁷ apparent] apparens C^{ac}

⁸ secundum] idem add. C

⁹ apparentiam] apparet C

¹⁰ impedit] om. C^{ac}, impedire C^{pc}

¹¹ promovet] promovere C

¹² principium] primum C

¹³ alio] praeterea consequentia add. C

<1.3.2.2> Probatio secundi:

<1.3.2.2.1> Omne, quod apparet esse substantiale, apparet esse tale per aliquid, quod est in isto – sicut patet: Stagnus apparet esse argentum per colorem sibi inhaerentem. Causa igitur apparentiae compositionis debet esse¹ aliquid, quod est in oratione composita², et per consequens non debet esse identitas materialium prolatorum sub sensu divisionis; hoc enim, ut sic, <non> est in oratione³ composita.

<1.3.2.2.2> Praeterea: Prolatio se tenet a parte nostra⁴; sed causa apparentiae compositionis non⁵ se tenet a parte nostra⁶; igitur prolatio non requiritur ad eius causam apparentiae.

Maior <patet>. Nam nos efficimus prolaciones.

Minor patet. Nam, si unitas compositionis esset⁷ a parte nostra, tunc possent esse ad placitum nostrum quattuor fallaciae secundum compositionem et divisionem, sicut duo.

<1.3.2.3> Ideo autem dicitur rationi, quod compositio et divisio, licet sint fallaciae distinctae specificae, non tamen distinguuntur secundum genus. Et, cum⁸ loci sophistici distinguantur per suas causas apparentiae⁹, ideo ponenda est duplex causa¹⁰ apparentiae compositionis et divisionis: una generalis, in qua conveniunt; alia¹¹ contrahens istam causam apparentiae generalem – per quam contractionem differunt specificae.

---

¹ esse] per *add.* C

² composita] proposita C, *fort. legendum* proposita <continue>

³ in oratione] movere *vel* manere C

⁴ nostra] nostraliter C

⁵ non] no C

⁶ nostra] nostraliter C

⁷ esset] est C

⁸ cum] tunc C

⁹ apparentiae] apparentias C

¹⁰ causa] causas C

¹¹ alia] aliam C

Causa apparentiae primo modo <dicta>, puta generalis utrique, est unitas materialium, quae¹ secundum se eadem est in sensu composito <et> diviso. Causa autem apparentiae secundo modo dicta /160rB/ non est <unitas materialium> absolute, sed, ut contrahitur per diversas sententias specificè distinctas². Unde causa apparentiae specialis compositionis est unitas materialium prolatorum³ continue, ut similis est orationi divisae; causa autem apparentiae divisionis est eadem identitas materialium, prolatorum⁴ tamen discontinue⁵, sub qua prolotione sunt similia eisdem sub prolotione sensus compositi.^a

<1.3.2.4> Et hoc est, quod dicitur communiter: quod similitudo orationis compositae (id est materialium in oratione composita) ad divisam⁶ est causa apparentiae compositionis, et similitudo e contra est causa apparentiae divisionis.^b Et istae similitudines⁷ specificè differunt, quia termini harum similitudinum specificè differunt, sicut patet in exemplo.^c

---

^a Haec opinio est Io. Scoti, *Qq. in De soph. el.*, q. 24, p. 38a–b; cf. Simon de Fav., *Qq. in De soph. el.*, q. v. 23, p. 91, 73–78: “Aliqui dicunt, quod causa apparentiae specialis ... in divisione ... <scil. est> unitas orationis secundum materiam cum modo proferendi actualiter expresso secundum sensum divisum et secundum habilitatem ad sensum compositum.”

^b Cf. Io. Scot., loc. cit.; Simon de Fav., op. cit., q. v. 23, p. 92, 87–95. Ubi Simon duas opiniones distinguit, Burlaeus vult eandem opinionem esse aliis et aliis verbis expressam (§§ 1.3.2.3/4).

^c Eadem fere verba, quae noster vult communiter esse dicta, invenias apud eundem Burlaeum, *Tract. super tract.*, cap. de compositione et divisione, initio, p. 100b.

---

¹ quae] quod C

² distinctas] distinctiones C

³ prolatorum] prolatarum C

⁴ prolatorum] prolatarum C

⁵ discontinue] divisione ut videtur C

⁶ divisam] diversam C

⁷ similitudines] simila... (*verbum non legibile*) C^{ac}

Nam eadem est res subiecta proportioni duorum ad¹ unum et e contra, puta unius ad duo; istae tamen proportiones specificè differunt, quia termini <specificè> differunt. Una enim proportio, scilicet² prima, dicitur 'dupla' (duo enim respectu unius se habent in dupla proportionē), sed proportio secundo modo dicitur 'subdupla' (unum enim est subduplum respectu duorum³). Sic in proposito: Quamquam compositio et divisio secundum quaecumque⁴ combinationem habeant aliquam identitatem, proportionē tamen vel similitudines sub diversa combinatione specificè differre⁵ possunt.

<1.3.2.5> Contra illud: quod similitudo ista non sit causa apparentiae.

<1.3.2.5.1> Nam causa apparentiae loci in dictione obicitur sensui; haec⁶ similitudo non; igitur etc.

Maior patet. Nam loci in dictione sumunt principium apparentiae a parte vocis; vox est qualitas⁷ sensui inferens passionem; <igitur etc.>

Minor patet. Nam ista, quae obiciuntur sensibus⁸, solum sunt⁹ qualitates sensibiles primae (ut calidum¹⁰), vel secundae, vel aliae qualitates, quae¹¹ ab istis oriuntur et <ad> istas¹² reducuntur; <haec similitudo non est huiusmodi; igitur etc.> – Minor patet. Nam haec similitudo est relatio, sicut¹³ omnis similitudo, ut videtur, attribuitur relationi; non igitur est qualitas.

<1.3.2.5.2> Item: Quod similitudo <non> sit causa apparentiae, ostendo. Nam similitudo est deceptio inter orationem compositam et divisam; vel igitur ratione materialium vel prolotionis (non enim sunt plura in oratione prolata).

Non ratione primi, quia ratione materialium est identitas simpliciter¹⁴, et per consequens¹⁵ non est similitudo, cum similitudo est¹⁶ a qualitatibus diversis secundum numerum in specie¹⁷ convenientibus.

¹ ad] et C

² scilicet] sed C

³ duorum] istorum C

⁴ quaecumque] quamquam C^{ac}

⁵ differre] defere C

⁶ haec] huic C

⁷ qualitas] sensi add. C^{ac}

⁸ obiciuntur sensibus] obicitur sensibus C

⁹ sunt] significat C

¹⁰ calidum] cadcum ut videtur C

¹¹ quae] quia C

¹² istas] istis C

¹³ sicut] igitur ut videtur C

¹⁴ simpliciter] similiter C

¹⁵ consequens] compositionem C

¹⁶ est] om. C^{ac}

¹⁷ specie] speciem C

Nec ratione secundi. Nam prolationes omnino sunt diversae et non convenientes, cum¹ una sit continua et alia sit discontinua.

<1.3.2.5.3> Item: Quaero de similitudine: De quo capit speciem? Non a materialibus, quia ipsa sunt eadem simpliciter², et ab eodem non possibile <est> diversas similitudines secundum speciem accipere speciem et entitatem. Nec a prolationibus propter hoc, quod dictum est. Nam prolationes sunt diversae compositionis <et> divisionis.

<2.> Ad oppositum est Aristoteles.^a

<3. Responsio ad quaestionem.>

<3.1> Ad quaestionem dicendum est, quod³ ad hoc, <quod> loci sophistici specificè⁴ distinguuntur, sufficit distinctio specifica inter eorum causas⁵ apparentiae secundum Alexandrum;^b sed causae apparentiae istarum⁶ fallaciarum specificè distinguuntur; ideo etc.

<3.2.1> Propter tamen rationes intelligendum est, quid oportet esse ratione⁷ subiecti illius similitudinis, quae est <causa> apparentiae⁸ compositionis, et etiam, quid <se> habet ratione termini eiusdem similitudinis, et etiam de similitudine, quae est causa apparentiae divisionis.

---

^a Cf. Arist., *De soph. el.* 4, 165b 24–27.

^b Cf. supra, q. 3, § 2.

---

¹ cum] *iter. ut videtur* C

² simpliciter] *similiter* C

³ quod] *sic add.* C

⁴ sophistici specificè] *specifici sic* C

⁵ inter – causas] *interimens causam* C

⁶ istarum] *isarum* C

⁷ ratione] *rationes* C

⁸ apparentiae] *apparentia* C

Pro quo est intelligendum, quod in oratione prolata continue, quae repraesentat sensum compositum, contingit plura consignificare, puta ipsa materialia secundum se et ipsa materialia sub respectu ad ipsam prolationem continuam, qui¹ quidem respectus vocitari potest 'habilitas'² in materialibus;^a <et> respectu talis formae proferendi³ contingit aliud consignificare, scilicet ipsam prolationem secundum se.

<i.> In materialibus secundum se non fundatur similitudo, cum significata circumscripta a prolotione ista et a respectu vel habilitate ad ipsam prolotionem eadem sunt, et per consequens non sunt proprie similia.

<ii.> Nec in prolotione potest fundari similitudo secundum se accepta, <quia> ipsa prolatio continua distinguitur a prolotione discontinua, et per consequens in ipsa non est similitudo respectu alterius prolotionis sufficiens ad causam apparentiae.

Ideo dicendum est, quod nullum istorum est⁴ absolute <subiectum> nec terminus similitudinis, quia, <quod> subiectum unius⁵ similitudinis est, ut causa apparentiae compositionis, illud idem est terminus alterius similitudinis (et e converso), qui⁶ est causa apparentiae divisionis.

<iii.> Subiectum igitur similitudinis orationis prolatae continue⁷ ad orationem divisam nihil aliud est quam ipsa materialia non absolute sumpta, sed sub respectu vel habilitate ad prolotionem continuam. Et terminus eius similitudinis sunt ipsa materialia sub respectu <vel> habilitate⁸ ad orationem vel /160vA/ prolotionem discontinuam.

---

^a Eo termino: 'habilitas' utuntur, e. g., Simon de Fav., *Qq. in De soph. el.*, qq. v. 23 sq.; inc. auct., *Qq. in De soph. el.*, q. 827.

---

¹ qui] quae C

² habilitas] abillitas (*sic passim*) C

³ proferendi] proferendae C

⁴ est] a()d i. e. aliquid add. C

⁵ subiectum unius] solum uius C

⁶ qui] quae C

⁷ continue] compositae C

⁸ habilitate] habilitatis C

Similitudo autem <orationis continuae ad> discontinuam – non ut sub prolatione prolata, sed habitudine vel habilitate vel respectu determinato ad prolationem continuam, et eadem sunt materialia sub respectu ad prolationem discontinuam – est causa apparentiae compositionis, et similitudo vice¹ versa est causa apparentiae divisionis. Quae similitudines differunt sicut proportio² duorum ad unum <et proportio unius ad duo>, sicut dictum est.^a

<3.2.2> Et aliud est sciendum: quod multiplicitas actualis³ in oratione tantum constituit⁴ unam fallaciam, licet non sic sit de multiplicitate potentiali in oratione.

Et ratio haec est: Nam multiplicitas actualis est ex hoc, quod oratio⁵ sub una forma proferendi plures⁶ sententias repraesentat, et ideo inter orationem sic prolatam et⁷ aliquid aliud non est ponenda⁸ similitudo talium. Sed in multiplicitate potentiali oratio sub diversa forma proferendi et diversa diversos sensus repraesentat; ad quas diversas formas ipsa oratio diversum habet respectum; sub quibus respectibus possunt in materialibus diversae similitudines⁹ significari; quae similitudines sunt causae apparentiae distinctae. Sed cum actualis multiplicitatis¹⁰ tantum sit una forma in materialibus, respectu formae proferendi¹¹ tantum erit unus respectus; ideo inter materiam sub isto respectu et materiam sub alio respectu non est similitudo, cum alius¹² respectus non sit, in quo similitudo possit fundari.

---

^a Vide supra, § 1.3.2.3. – Hanc opinionem recitat et refutat Simon de Fav., *Qq. in De soph. el.*, q. v. 23, 73–86 (pp. 91 sq.).

---

¹ vice] via C

² proportio] d *add. in fine lineae (dittogr.)* C

³ actualis] quod *add.* C

⁴ constituit] constituat C

⁵ oratio] ratio C

⁶ plures] pluras C

⁷ et] sic C

⁸ ponenda] ponendo C

⁹ similitudines] signas *ut videtur* C

¹⁰ actualis multiplicitatis] actuale multiplicitate C

¹¹ proferendi] proferendae C

¹² alius] a()is *i. e.* aliquis C

<4. Ad argumenta in primam partem facta.>

<4.1: Ad 1.2> Et per hoc patet ad secundum argumentum. Tunc¹ ad formam rationis dici potest, quod non oportet, quamquam sit tantum² una ratio multiplicitatis³ in oratione actualis et una fallacia penes istam multiplicitem in oratione – non oportet, quod sic sit⁴ de potenciali multiplicitate; et dicta causa est.

<4.2: Ad 1.1> Ad primum argumentum dictum est.^a Ad formam dicitur, quod non sequitur: 'Penes accentum est una fallacia tantum operans potentialem multiplicitem in dictione, igitur penes compositionem et divisionem tantum in oratione⁵ erit fallacia una', sicut⁶ dictum est.^b

<4.3: Ad 1.3> Ad tertium⁷ patet, sicut dicebatur.^c

<4.3.1: Ad 1.3.2.1–5> Ad primum contra hoc et ad rationes omnes in oppositum patet per ea, quae dicta sunt in positione.^d

<Quaestio 16>

Quaeratur: Utrum eadem sunt materialia in sensu composito et in sensu diviso?

<1. Argumenta in unam partem.>

Et quod non, probo.

---

^a Vide supra, §§ 1.1.1; 3.2.1.iii.

^b Vide supra, § 1.1.1.

^c Vide supra, § 1.3.1.

^d Vide supra, §§ 3.2.1–2.

---

¹ tunc] *om.* C^{ac}

² tantum] tamen C

³ multiplicitatis] multiplicitas C

⁴ sit] erit C

⁵ oratione] una *praem.* C^{ac}

⁶ sicut] sic C

⁷ tertium] *lectio dubia* C

<1.1> Nam sic dicto: 'Omnis homo, qui est albus, currit', haec propositio distinguenda est secundum compositionem et divisionem; non tamen¹ eadem sunt² materialia in sensu composito et in sensu diviso; igitur etc.

Probatio assumpti: Nam sensus divisus est iste: 'Omnis homo currit, et iste est albus'; sensus compositus est iste: 'Omnis homo, qui est albus, currit.' In quibus non sunt eadem materialia; igitur etc.

<1.1.1> Huic dicitur, quod ad identitatem materialium sufficit identitas vocis; quia igitur eadem est vox utroque sensu, ideo eadem sunt materialia.

<1.1.2> Contra illud: In proposito non est eadem vox.

<1.1.2.1> Nam hoc pronomen: 'iste' est unum materiale in sensu diviso et non ingreditur sensum compositum.

<1.1.2.2> Item quaero: Quid <est> illud, a quo dicitur haec identitas materialium in utroque sensu? Vel est vox ipsa vel significatio (non enim sunt plura in oratione prolata).

<i.> Si sit vox, contra: Tunc significatio esset formale respectu vocis, et per consequens nulla una vox posset repraesentare plura significata; quod est impossibile. – Consequentia patet. Nam impossibile est plures formas simul perfecte eandem materiam numero <habere>; si tunc significatio esset forma vocis, non esset possibile plures significationes per unam vocem numero repraesentare simul.

<ii.> Si significatio sit materiale, tunc potest³ argui sicut prius: quod⁴ non sunt eadem materialia, cum aliud <sit> significatum incomplexi⁵ in sensu composito et in sensu diviso. Nam aliud significat hoc⁶ relativum: '<qui>', prout tenetur relative, prout sumitur in sensu diviso, et, prout sumitur implicative in sensu composito.

<1.2> Item ad principale: Haec est distinguenda secundum compositionem et divisionem: 'Omne animal esse hominem est falsum'; et non eadem materialia in utroque sensu; igitur etc.

---

¹ tamen] tantum C

² sunt] sint C

³ potest] oportet vel *praem.* C

⁴ quod] quae C

⁵ incomplexi] in complexione *ut videtur* C

⁶ hoc] haec *ut videtur* C

Maior patet, cum omnis talis¹ propositio sit <sic> distinguenda (per regulam communem), in qua modus nominalis de dicto enuntiatur² propositionis;^a cuiusmodi <modi> nominales sunt isti: 'verum' et 'falsum'.

Minor patet. Nam in sensu composito hoc pronomen: 'haec'³ est subiectum propositionis. Iste enim est sensus: 'Haec est falsa: ›Omne animal est homo.‹'

<1.3> Praeterea: Haec est distinguenda: 'Omnis propositio vel eius contradictoria est vera.' Ubi tamen sumitur haec dictio: 'vel' <sine> distributione⁴ in sensu diviso, et diversimode sumitur sub distributione⁵ in sensu composito^b – quod non esset, si eadem essent materialia in sensu uno et alio.

<1.4> Item: Haec est distinguenda secundum compositionem et divisionem: 'Album esse nigrum est possibile', cum tamen⁶ non sint eadem materialia in sensu composito et diviso. Oportet enim sumere extrema pro forma et secundum intellectum distinctum in sensu diviso, pro subiecto vel pro toto aggrega<to et secundum intellectum indistinctum in sensu compositi>to – quae non faciunt eadem materialia, sicut nec alba res et albedo.

<2. Ad oppositum.>

Ad oppositum est Aristoteles volens, quod in compositione et divisione est potentialis multiplicitas; quae quidem multiplicitas potentialis sumitur ex identitate materialium diversimode existente in forma proferendi; /160vB/ igitur etc.^c

---

^a Cf. Ricardus Sophista, *Abstractiones*: "... cum omnis sermo sit multiplex secundum compositionem et divisionem, in quo ordinatur modus nominalis cum dicto"; Burlaeus, *De puritate artis logicae tract. brevior* I, ii, p. 239, 22–24: "... notandum pro regula, quod, quandocumque modus modalis <recte: nominalis> ordinatur cum dicto, multiplex est locutio secundum compositionem et divisionem. In sensu composito praedicatur modus ...; sed in sensu diviso est modalis ..."

^b Cf. Burlaeus, loc. cit., p. 244, 1–10.

^c Aristoteles non loquitur de possibili multiplicitate; sed cf. 'Alex.', *In De soph. el.*, fragmenta ad *De soph. el.* 4, 165b 27–30 spectantia, pp. 395–427.

---

¹ omnis talis] *inv.* C

² enuntiatur] *no...* C^{ac}

³ haec] *hoc* C

⁴ distributione] *dis( )ne i. e. disiunctione* C

⁵ sumitur sub distributione] *mutatur sub disiunctione* C

⁶ tamen] *tantum* C^{ac}

<3. Responsio ad quaestionem.>

<3.1> Ad quaestionem potest dici, quod eadem sunt materialia in sensu composito et in sensu diviso. Nam propter hoc est multiplicitas potentialis, quae distinguitur ab actuali multiplicitate, quia in multiplicitate actuali manet oratio eadem secundum materialia et formalia, prout repraesentat unam sententiam et¹ aliam, sed in multiplicitate potentiali tantum sunt² eadem materialia, prout oratio unum sensum repraesentat, et forma, quae est modus proferendi, est alia et³ alia.

<3.2> Propter rationes tamen intelligendum est, quod 'materialia'⁴ in sensu composito et diviso non dicuntur significata nec complexi nec incomplexi, sed 'materialia' dicuntur litterae et syllabae dictionis, quae eadem sunt sub quacumque prolatione. Significatio enim non est materiale (nec⁵ formale, ut ad propositum spectat formale; immo formale, ut sic, est modus proferendi). – Quod non sit materiale, patet. In actu enim penes diversum sensum, licet maneant⁶ eadem litterae et syllabae, non tamen manet eadem⁷ significatio. Et ideo, sicut in multiplicitate huius dictionis: 'metuo'⁸ solum manent litterae et syllabae eadem in quolibet sensu, et non significatio (significatio enim non manet⁹ in actu), sed litterae et syllabae habent rationem⁹ materiale, et modus¹⁰ proferendi rationem¹¹ formalis – sic in compositione et divisione nec significatio complexi nec incomplexi habet rationem¹² formalis et¹³ materialis, sed <materialia in> dictione litterae sunt <et> syllabae, et modus proferendi habet rationem formalem.

---

^a Cf. infra, notabilia de fallacia accentus inter quaestiones 17 et 18 inserta, §§ 1 et 2.1.

---

¹ sententiam et] formam ad C

² sunt] v *add.* C

³ et] ad C

⁴ materialia] sunt *add.* C

⁵ nec] et C

⁶ maneant] manifestant C

⁷ eadem] edem *i. e.* eadem C

⁸ non manet] est materiale C

⁹ rationem] rem C

¹⁰ modus] modum C

¹¹ rationem] rationes C

¹² rationem] res C

¹³ et] *om.* C^{ac}

<3.2.1> Dicetur: In quolibet composito necesse est unum habere rationem formalem et <unum> rationem¹ materiale; quia oratio est quid compositum artificiatum ab intellectu ex voce et² significatione, igitur, cum vox sit substantia et materia orationis³ prolatae, oportet significationem esse formam.

<3.2.2> Dicendum, quod forma prolatae orationis duplex est: intrinseca et extrinseca. <Forma primo modo dicta est significatio, quae est orationi intrinseca. Forma secundo modo dicta est orationi extrinseca;> et iste est modus proferendi. De forma autem secundo modo dicta loquor⁴ ad praesens. A diversitate⁵ enim talis formae et identitate materialium sumitur potentialis multiplicitas.

<4. Ad argumenta in primam partem facta.>

<4.1> Ad primum argumentum dicendum est, quod haec est distinguenda: 'Omnis homo, qui est albus, currit', etc., et eadem sunt materialia. Et, cum accipiuntur⁶ materialia in sensu diviso, ingreditur hoc, quod est: 'et iste'.

Dicendum pro isto, quod materialia dupliciter possunt intelligi: vel sic, quod oratio multiplex utramque sententiam repraesentans secundum se accepta eadem habet materialia, ut unam⁷ sententiam repraesentat et aliam; vel ita, <quod,> quando dicitur⁸ ad diversos sensus, sunt eadem materialia in his diversis sensibus.

---

¹ rationem] rem C

² et] ad C

³ materia orationis] materiae vocis C

⁴ loquor] loquor vel loquitur C

⁵ a diversitate] ab identitate C

⁶ accipiuntur] acci()tur i. e. accipitur C

⁷ unam] unna C

⁸ dicitur] diceretur C

Primo modo sunt eadem materialia in compositione sicut in amphibolia et aequivocatione; secundo modo in nullo istorum trium sunt eadem materialia, nec isto secundo modo fit quaestio. In aequivocatione enim, si accipiatur multiplex determinate in altero sensu, non sunt materialia <eadem> in sensibus; alia enim materialia sunt hic: 'Animal latrabile currit', et 'Caeleste sidus currit'. Primo¹ modo tamen eadem sunt materialia. Nam, sicut haec: 'Canis currit', sub istis materialibus eisdem repraesentat quodlibet suum significatum, sic et haec: 'Omnis homo, qui est albus, currit', sub esse, quod habet inspecificè sub eisdem materialibus, quamquam illis sensibus expressis tenentur nova materialia. Nam sensus compositus² est iste: 'Omnis homo ens albus currit', et sensus divisus iste: 'Omnis homo currit, et iste est albus.'

<4.1.1> Si dicatur: 'Homo, qui est albus' et 'homo ens albus' non possunt esse idem, cum hoc verbum: 'est' importet distantiam et 'ens' solam unionem actus cum substantia – dicendum, quod ipsa sunt idem, sicut circumloquens et circumlocutum.

De modo tamen circumlocutionis est intelligendum, quod in hoc verbo: 'est' sunt duo et in relativo 'qui' alia duo consimilia, videlicet materiale et formale. Materiale in verbo est actus vel unio ipsa, formale est modus distantis. Materiale in hoc, quod est 'qui', est substantia mera, quam designat quodlibet pronomen, formale autem qualitas, quam sibi acquirit per relationem. Et utrumque istorum quandoque accipitur sub ratione formali, quandoque sub ratione materiali. Sub ratione formali sumitur hoc verbum: 'est' in compositione formali, ubi extrema distant et non faciunt unum conceptum simplicem. Et hoc relativum: 'qui' sumitur formale, quando tenetur relative. Hoc verbum: 'est' sumitur sub ratione materiali in eo, quod causat in compositione materiali, et haec dictio: 'qui' similiter, quando³ tenetur implicative.

Ex his ad propositum. In isto sensu composito: 'Omnis homo, qui est albus, currit', sumitur 'qui' implicative, et per consequens pro substantia ipsa, non pro re, quam refert formaliter; et hoc verbum: 'est' pro materiali in ipso, puta pro actu. Ex illis duobus habentur⁴ ista simul: actus et substantia; sed haec duo sunt simplex: sunt actus unicus substantiae; actus autem unicus substantiae facit significatum participari.

---

¹ primo] secundo C

² compositus] composito C

³ quando] quandoque C

⁴ habentur] e add. C^{ac}

<4.1.2> Et si dicatur: Manet hoc verbum: 'est', igitur modus significandi /161rA/ specificus, qui¹ est modus distantis – conceditur², quod, sicut manet hoc verbum: 'est', sic modus eius specificus manet materialiter ita, quod †consimiliter <verbum> sumitur³ pro re istius, quae⁴ materiale est in ipso, et modus eius, qui est formale, in ipso sensu se† concomitatur⁵ materialiter. Sed modus distantis sic concomitans⁶ materialiter non causat distantiam specificè unius extremi. Unde ad formam dicendum, quod distantia verbi⁷ materialiter sumpta non impedit unitatem extremorum⁸, sed solum ipsa sumpta formaliter – et sic sumitur, si⁹ verbum sumitur †pro re istius tamquam per illud formale†.

<4.2> Ad aliud dicendum, quod haec est distinguenda secundum compositionem et divisionem: 'Omne animal'¹⁰, etc. <In sensu diviso et in sensu composito> modus expressus in se vel in suo nominali¹¹ ostenditur cum dicto propositionis in ratione <attributi>¹² vel appositi secundum vocem – et eadem sunt materialia in utroque sensu.

Et, cum accipitur: 'Sensus compositus'¹³ est iste: »Haec est falsa: »Omne animal est homo«», concedatur; nec oportet, quod in propositione sensus multiplicis sit identitas materialium eadem, quae est in aliquo sensu, sed sufficit, quod prolatio utrumque sensum repraesentans¹⁴ accepta¹⁵ secundum se habeat¹⁶ eadem materialia, prout utrumque sensum designat¹⁷.

<4.3> Ad aliud dicendum, quod eadem¹⁸ sunt materialia, licet haec dictio: 'vel' <diversimode sumatur> in uno sensu et in alio, quia identitas significati non requiritur ad identitatem materialium.

---

¹ qui] quae C

² conceditur] concedetur C^{ac}

³ sumitur] *verbum dubium* (fort. formantur) C

⁴ quae] quam *vel* qua C

⁵ concomitatur] componitur C

⁶ concomitans] comp C^{ac}

⁷ verbi] id est *add.* C

⁸ extremorum] extremi C

⁹ si] quod C

¹⁰ animal] currit *add.* C

¹¹ nominali] convertibili *ut videtur* C

¹² ratione <attributi>] *re lacuna sequente* C

¹³ compositus] compositi C

¹⁴ repraesentans] utrumque sensum praepraesentet *add.* C

¹⁵ accepta] p()p()a *i. e. propterea ut videtur* C

¹⁶ habeat] habent C

¹⁷ designat] designant C

¹⁸ eadem] *iadem* C

<4.4> Ad aliud dicendum: Quando dicitur: 'Album esse nigrum est possibile', dicendum est, quod hoc¹: 'album esse nigrum' est distinguendum multiplici² distinctione.^a

<i.> Primo ex hoc, quod extrema proposita³ accidentalia sumi possunt pro forma vel aggregato ex forma et subiecto, et hoc est sub aliis verbis, quod possunt⁴ sumi secundum intellectum distinctum vel⁵ indistinctum.

Possibilitas huius distinctionis patet per Commentatorem super primum *Physicorum*^b et etiam in quinto *Metaphysicae*^c (et in septimo⁶),^d ubi redarguit⁷ Avicennam, qui posuit terminum concretum accidentalem primo significare subiectum et ex consequenti accidens – dicens, quod e converso debet esse. Quod ipse sic probat: 'Hoc est corpus album.' Si 'album' primo significaret subiectum (et non solum ex ratione visus), et aliud adhuc posset exprimi subiectum; et ita⁸ bene diceretur: 'Hoc est corpus corpus album', et sic <in> infinitum,^e quia, quod distincte et primo significat aliquid⁹, ipsum significat quocumque alio cum ipso expresso, licet non sic sit, <si> indistincte significat aliquid¹⁰ illud, quod distincte solum datur intelligi.

<ii.> <Alia distinctione hoc: 'album esse nigrum' distinguendum est secundum compositionem et divisionem. –

^a Hanc solutionem aliquantulum abbreviatam invenias apud eundem Burlaeum, *De puritate artis logicae tract. brevior* I, ii, pp. 230 sq.

^b Cf. Averr., *In Phys.* I, § 25 (ad *Phys.* I 3, 186a 22–32): "... 'album' significat albedinem et recipiens albedinem ..."

^c Cf. Averr., *In Metaph.* V, § 14 (ad *Metaph.* V 7, 1017a 22 – b 8), 86–94 (pp. 130 sq.).

^d Locum non inveni; sed cf. Averr., *In Metaph.* VII, § 20 (ad *Metaph.* VII 6, 1031a 15 – b 15).

^e Cf. Averr., loc. cit. (supra, nt. c), 91–94 (p. 131): "... tunc idem esset dicere: 'Socrates est albus', quod dicere: 'Socrates est corpus album', et idem esset dicere 'corpus album' et 'corpus <supple: corpus> album', et sic in infinitum, quoniam, cum dixerimus hoc vocabulum: 'album', collocabitur in eo corpus."

¹ hoc] haec C

² multiplici] multiplice C

³ proposita] p(p)a i. e. propria ut videtur C

⁴ possunt] potest C

⁵ vel] et C

⁶ septimo] actavo (!) C^{ac}

⁷ redarguit] redarguat C

⁸ ita] iste C

⁹ aliquid] ad C

¹⁰ aliquid] ad C

Per hoc ad propositum dicendum, quod hoc: 'album esse nigrum', si accipiat¹ sumptis extremis distincte², nullum sensum verum permittit³; si indistincte, distinguendum est secundum compositionem et divisionem.

Et in sensu³ composito falsa est. Tunc enim est †significare, et non monstratur propriet[†], et tunc iste est intellectus: 'Haec est possibilis: ›Album est nigrum.‹' In sensu diviso distinguendum est ultra eo, quod extrema possunt accipi sub⁴ acceptione, quod est, vel, quod potest esse. Et quomodo sic distinctae propositiones sunt, et hoc verae, patebit. Et sic patet hoc argumentum.

<Quaestio 17>

Quaeratur de veritate huius: 'Impossibile potest esse verum.'

<1. Rationes in unam partem.>

Et quod sit vera, probo:

<1.1> Quia, quod potest esse impossibile, potest esse verum; igitur impossibile potest esse verum.

Antecedens est verum, quia, quod potest esse <im>possibile, non est actu impossibile, et, quod non⁵ est actu impossibile, cum est possibile, omne⁹ tale potest esse verum. – Consequentia patet, quia terminus supponens verbo potentiae supponit pro eo, quod potest esse.

<1.2> Praeterea: Verum potest esse impossibile, igitur impossibile potest esse verum.

---

¹ distincte] distinctis C

² permittit] permittit *vel* permuttat C

³ sensu] sensi C

⁴ sub] ac *add. (dittogr.)* C

⁵ quod non] quidem *vel* quoddam C

⁹ omne] o()e *i. e. omne vel e()e i. e. esse* C

Consequentia patet, quia propositio de possibili affirmativa potest converti in terminis, et quocumque modo sit¹ possibile, semper potest propositio affirmativa converti. – Antecedens patet, quia aliquid, quod² est verum, potest esse impossibile.

<2.> Ad oppositum.

<2.1> Impossibile privat omnem potentiam; igitur, si posset esse verum, illud, quod non potest³ esse, posset⁴ esse.

<2.2> Item: Cuius actus est impossibilis, et potentia ad illum⁵ actum non est possibilis; sed iste actus est impossibilis: 'Impossibile est⁶ verum'; igitur non est <potentia> possibilis⁷ ad illum actum. Prima igitur propositio significans potentiam ad illum actum est impossibilis.

<3. Responsio prima.>

Ad problema dici potest, quod est distinguendum secundum compositionem et divisionem.

<i.> In sensu composito falsa est, quia tunc virtute continuæ prolationis intelliguntur extrema pro se ipsis, et, quia non est distinctio⁸ inter potentiam⁹ et actum, ideo intellectus intelligit 'impossibile' eodem modo respectu¹⁰ actus et potentiae – et quia respectu potentiae stat pro toto, ideo respectu actus intelligitur totum. Et causa est: quia non est distinctio¹¹ in sermone inter potentiam et actum, quae¹² continuatur per prolationem.

---

¹ modo sit] *inv.* C

² quod] non *add.* C

³ potest] est C^{ac}

⁴ posset] possit C

⁵ illum] illud C

⁶ est] *om.* C^{ac}

⁷ possibilis] possibile C

⁸ distinctio] divisio C

⁹ potentiam] potentia C

¹⁰ respectu] respectum C

¹¹ distinctio] divisio C

¹² quae] quae *vel* quia C

<ii.> In sensu diviso est vera, quia ex discontinua prolatione accipitur 'impossibile' uno modo respectu actus et alio modo respectu potentiae. Totum est¹ respectu actus subiectum, et hoc permittit propositio. –

Causa huius² distinctionis non est prolatio penitus, sed secundum †relationem exprimunt sensus†³ est in materialibus secundum se potentia ad distinctionem. Dicitur tamen, quod non in sensu composito, cuius⁴ iste intellectus: 'Impossibile esse verum est possibile', et tunc propositio de inesse.

Et sicut est de ista propositione, sic est de qualibet alia dicendum <de possibili> secundum⁵ compositionem et divisionem, quia: In sensu composito est propositio de inesse; quia tunc totum dictum supponit et est in ratione subiecti⁶, ideo oportet, quod 'possibile' sit in ratione attributi. In sensu diviso est propositio modalis, et tunc 'possibile' est⁷ modus. Et sic propositio habet acceptiones duas.

<4. Ad rationes in utramque partem factas: Refutationes secundum responsionem primam.>

<4.1.1: Ad 1.1> Ad primam negatur consequentia accipiendo consequens in sensu⁸ composito, quia sic non habet acceptionem istam.

<4.1.2: Ad 1.2> Ad secundam dicitur, quod maior est falsa sensu composito, sicut conclusio. /161rB/

<4.2.1: Ad 2.1> Ad primum in oppositum dicitur, quod, licet impossibile privet omnem potentiam⁹, virtute tamen¹⁰ discontinuae¹¹ prolationis accipitur pro subiecto, et a subiecto non privatur omnis potentia, licet a subiecto informato privetur omnis potentia.

<4.2.2: Ad 2.2> Ad secundum dicitur, quod iste actus non est eius in sensu diviso.

---

¹ est] et C

² causa huius] inv. C

³ relationem – sensus] *locus corruptus debet sic intelligi*: quod prolatio distinguit materialia et exprimit sensus, et (cf. *infra*, § 7.2.2.1.ii)

⁴ cuius] *lectio incerta* (fort. est) C

⁵ secundum] *lectio incerta* C

⁶ subiecti] suppositi C

⁷ possibile est] potest esse C

⁸ in sensu] *iter*. C

⁹ potentiam] potentialem C

¹⁰ tamen] tantum C

¹¹ discontinuae] *disconvenientiae* C

<5. Rationes contra responsionem primam.>

Contra ista:

<5.1> Videtur, quod propositio sit modalis in sensu composito, quia:

<5.1.1> Omnis propositio de inesse habet aliquam de possibili, quia omnis actus est terminus potentiae; haec est propositio de inesse: 'Impossibile est verum'; igitur habet aliquam de possibili. Ista propositio de possibili aut accipitur in sensu composito aut in sensu diviso secundum, quod correspondet actui¹. Tamen non potest dici, quod in sensu diviso, quia in sensu diviso est propositio de possibili vera, ut dictum est,^a et non potest actus esse impossibilis et tamen propositio de possibili vera esse²; igitur erit in sensu composito; et de possibili est; igitur erit modalis in sensu composito.

<5.1.1.1> Huic dicitur: Nego maiorem propositionem, quia³ non oportet, quod potentia correspondeat actui, si actus sit impossibilis; sed maior est vera, si actus sit verus.

<5.1.1.2> Contra illud: Quicquid est possibile significare per propositionem de praesenti, possibile significare possibiliter per propositionem de possibili; sed haec propositio: 'Impossibile est verum', significat extrema uniri pro praesenti; igitur possibile significare istam unionem esse possibilem per aliquam de possibili.

<5.1.1.3> Nec valet dicere, quod 'actus est impossibilis, ideo non potest potentia significari⁴', quia: Etsi in re numquam sit impossibile verum, potest tamen significari⁵ impossibile esse verum; igitur⁶ potest significari⁷ impossibile posse esse verum.⁸

---

^a Vide supra, § 3.ii.

---

¹ actui] actu C

² esse] est C

³ quia] quod C

⁴ significari] significare C

⁵ significari] significare C

⁶ igitur] si *add.* C

⁷ significari] significare C

⁸ impossibile – verum] verum possibile esset impossibile C

<5.1.1.3.1> Illud confirmatur¹: Possibile est apud intellectum, quod intelligatur² impossibile uniri³ cum vero mediante nota possibilitatis⁴, et simul haec intelligatur aliquo modo; igitur possibile significare hoc per aliquam de possibili, ubi 'possibile' modificat unionem prius intellectam.

<5.1.2> Item: Ad quamlibet propositionem de inesse sequitur aliqua de possibili, quia sequitur: 'Hoc est, igitur potest esse'; et ad quodlibet esse sequitur aliquod possibile; igitur ad istam: 'Impossibile est verum', sequitur aliqua de possibili. Non potest illud sequi in sensu diviso, quia: Sicut actus sunt distincti⁵, ita et possibile; sed actus huius: 'Impossibile⁶ potest esse verum', est distinctus ab isto actu: 'Impossibile est verum', accipiendo istam: 'Impossibile potest esse' etc., in sensu diviso; haec igitur in sensu diviso: 'Impossibile potest esse verum', non habet ordinem ad hunc actum: 'Impossibile est verum'; igitur, si sequeretur ad istum actum, erit in sensu composito. Et per consequens simul stant, quod sit in sensu composito et, quod sit de possibili, et per consequens modalis.

<5.1.2.1> Item: Possibile est, quod aliqua propositio sit in sensu composito impossibilis et in sensu diviso vera. Et e contra accipiat⁷ aliqua propositio, quae sit in sensu composito vera, in sensu diviso impossibilis. In sensu composito est⁸ de inesse, igitur non potest sequi ad istam propositio de possibili in sensu diviso, et hoc in eisdem materialibus, quia per positionem antecedens est verum, consequens impossibile; et <quod> aliqua de possibili sequatur⁹ in eisdem materialibus, possibile est¹⁰; ex quo ista non est in sensu diviso, sed in sensu composito. Et per consequens est possibile¹¹, quod aliqua sit de possibili in sensu composito. Haec ratio est confirmatio praecedentis.

<5.1.3> Item: Si haec sit de inesse: 'Impossibile potest esse verum', sensu composito, igitur potest modificari¹², si addatur modus; igitur possum addere iterato 'potest' ad hoc totum: 'Impossibile potest esse verum'; et per consequens haec erit intelligibilis: 'Impossibile potest <posse> esse verum' – quod est impossibile.

---

¹ confirmatur] conformatur C

² intelligatur] *lectio dubia, fort. -etur* C

³ uniri] unire C

⁴ possibilitatis] possibiliter C^{ac}

⁵ distincti] distincti *ut videtur* C

⁶ impossibile] impossibili C

⁷ accipiat⁷] accipitur C

⁸ est] *om.* C^{ac}

⁹ de possibili sequatur] impossibili sequitur *vel* dicitur C

¹⁰ est] igitur *add.* C

¹¹ possibile] de possibili C

¹² modificari] modificare C

<5.1.4> <Item:> Si hoc totum esset subiectum: 'Impossibile esse¹ verum', cum hoc totum non habeat aliquam communitatem (nec aliqua propositio indicativa habet communitatem ad supposita, quia nulla supposita habet, et per consequens nec² dictum suum habet communitatem), tunc non sequitur: 'Hoc impossibile potest esse verum, igitur impossibile³ potest esse verum', quia⁴ in consequenti⁵ est hoc totum subiectum: 'impossibile esse verum', et in antecedenti⁶ est subiectum: 'hoc impossibile esse <verum>', et non est ordo inter magis commune et minus commune inter ista duo. <Et sic> dato, quod totum dictum⁷ sit subiectum, talis consequentia⁸ deficeret in sensu composito, quae apparet esse necessaria.

<5.1.5> Item: Si in sensu composito hoc totum esset subiectum: 'impossibile esse verum', non esse<t> sensus compositus intelligibilis, quia hic non est aliquis sensus intelligibilis: 'Impossibile-esse-verum potest', nec erit aliquis intellectus, sed 'potest' resolvi⁹ in suum participium debet et in¹⁰ hoc verbum: 'est'. In istis igitur materialibus non est potentia ad istum <intellectum>, qui proponitur.

<5.1.5.1> Nec valet dicere, quod hoc verbum: 'potest' est idem quod 'possibile' in proposito, quia: Tunc posset dici, quod haec consequentia est logica: 'Socrates est, igitur Socrates est ens¹¹ secundum, quod <"ens"> est nomen', quia: Sicut se habet hoc verbum: 'potest' ad hoc, quod est: 'possibile', ita se habet 'esse' ad 'ens', quod est nomen; igitur, si posset dici, quod hoc verbum: 'potest' possit¹² resolvi in hoc¹³, quod dico: 'possibile', quod est nomen, similiter posset dici, quod in hac propositione: 'Socrates est', possit¹⁴ esse resolvi in 'ens'¹⁵, quod est nomen.

---

¹ esse] est C

² nec] hic C

³ impossibile] impossibili C

⁴ quia] in- *add. in fine lineae (dittogr.)* C

⁵ in consequenti] inconveniens C

⁶ in antecedenti] *lectio dubia, fort. ma()* or *i. e. maior* C

⁷ dictum] subiectum C

⁸ consequentia] convenientia C

⁹ potest resolvi] *inv.* C

¹⁰ in] *om.* C^{ac}

¹¹ est igitur Socrates est ens] est ens igitur Socrates est C

¹² possit] posset C

¹³ hoc] p C^{ac}

¹⁴ possit] posset C

¹⁵ ens] esse C

<5.1.6> Praeterea ad eandem conclusionem: Ubi est compositio et divisio, ibi materialia habent significatum, quia materiale non est vox tantum, sed vox cum significato. In compositione et divisione est identitas materialium. Ex hoc sic arguitur: Impossibile est aliquid habere unum significatum commune ad modum et ad rem; sed in sensu composito est hoc verbum: 'potest' in ratione attributi; igitur accipitur ut categorema¹ et non ut modus, cum² in sensu diviso est modus; igitur est aequivocatio ex parte huius, et per consequens non erit identitas materialium.

Maior patet, quia, si aliquid haberet significatum commune, et tamen illud idem posset³ esse modus et res, illud /161vA/ igitur commune posset intelligi; aut igitur esset intellectum per modum absoluti aut compositi. Si primo modo, igitur accipitur⁴ ab intellectu ut categorema, et per consequens non ut esse ad aliud.⁵ Si secundo modo, accipitur ut modus, quia intelligere hoc, quod est, erit, ut ad alia⁶ comparatur, hoc est intelligere, ut modificat aliquam compositionem. Sola igitur vox est communis ad ipsum⁷ in eo, quod res est, et ad ipsum in eo, quod⁸ modus est. —

Per hoc redarguuntur⁹ rationes,^a quia, si propositio sit modalis in sensu composito, igitur habebit acceptiones duas; et tunc sequitur: Quod potest esse impossibile, potest esse verum; igitur impossibile etc.

<5.2> Item: Quod in sensu composito sit propositio vera, ostendo. <...>

<5.3> <Item: Quod in sensu diviso sit propositio falsa, ostendo.> Haec est absolute necessaria: 'Impossibile est impossibile'; igitur impossibile non potest non-esse impossibile; igitur non potest esse verum; igitur etc.

<5.3.1> Ad istam rationem dici potest, quod haec est distinguenda: 'Impossibile non potest non-esse impossibile', secundum compositionem et divisionem. In sensu diviso est falsa, sicut prima propositio; in sensu composito vera, et secundum hoc sequitur conclusio.

---

^a Vide supra, § 3.

---

¹ categorema] categremua vel categreuma (*sic passim*) C

² cum] .9. i. e. composit... C

³ posset] potest C

⁴ accipitur] accipiat ut videtur C

⁵ aliud] illud C

⁶ alia] *lectio dubia, fort. aliud* C

⁷ ipsum] tempus C

⁸ in eo quod] quod in eo C; communi *add.* C^{ac}

⁹ redarguuntur] reduntur C

<5.3.2> Contra hoc: Ista †duo est esse†: 'Impossibile non potest non-esse impossibile', et: 'Impossibile determinate est impossibile'; igitur, quot sensus potest una propositio habere, tot sensus et reliqua; sed in una secundum responsionem^a potest 'impossibile' accipi pro subiecto; igitur in alia. Ex quo sequitur, quod in sensu eodem <...>

<5.4.1> <...> istae duae sunt simul verae: 'De necessitate omnis homo albus est homo', et 'De necessitate omnis homo niger est homo', accipiendo utrumque in sensu diviso, quia homo inest homini de necessitate. Et si¹ illud concedatur, sequitur, quod haec erit necessaria: 'Omnis homo albus est homo', quia sequitur: 'De necessitate omnis² homo albus est homo, igitur omnis homo albus est homo.'

Antecedens est necessarium. – Consequentia probatur: quia ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis: 'Aliquis homo albus non est homo', vel 'Non³ omnis homo albus est homo'; igitur potest⁴ non-esse hominem; et ulterius: igitur non omnis homo albus de necessitate est homo.

<5.4.2> Item: Hic non esset fallacia dictionis: 'Quicquid heri vidisti, hodie vides; album⁵ heri vidisti; <igitur> etc.', quia posset accipi pro subiecto.^b

<5.4.3> Item: Haec non esset absolute vera: 'Omne album de necessitate est album', quia 'album' posset accipi pro subiecto. Et tunc sequeretur, quod ista consequentia non foret bona: 'Haec propositio est necessaria simpliciter, igitur est absolute vera omni modo necessitatis', quia haec est necessaria absolute: 'Album est album', et tamen tu distinguis istam: 'De necessitate album est album', et per consequens, si uno sensu⁶ sit vera⁷, alio sensu falsa, non est absolute vera omni⁸ modo necessitatis.

---

^a Cf. supra, §§ 3.ii et 4.2.1.

^b Idem argumentum invenias apud Io. Scot., *Qq. in De soph. el.*, q. 26, p. 41a

---

¹ si] *om.* C^{ac}

² omnis] *iter.* C^{ac}

³ non] *om.* C^{ac}

⁴ potest] *non praem.* C^{ac}

⁵ album] *hominem add.* C

⁶ uno sensu] *unus sensus* C

⁷ vera] *e()*a C

⁸ omni] *cum* C

<5.5> Item: Quod propositio sit falsa sensu¹ diviso, videtur adhuc: In sensu diviso significatur potentia ad unionem aliquorum extremorum; sed subiectum impossibilitatis absque hac² forma non est in hac propositione, quia tunc non esset idem materiale in sensu composito et diviso. Si igitur significetur possibilitas³ ad unionem aliquorum extremorum, hoc erit ad istorum⁴ unionem: 'impossibile' et 'verum', quia non sunt alia extrema in ista propositione significata. Si igitur propositio sit vera, sequeretur, quod unio impossibilis cum vero sit possibilis, et ita aliquo tempore erit haec vera: 'Impossibile est verum.'

<5.5.1.1> Huic dicitur uno modo sic, quod unio huius cum isto est possibilis. Sed hoc potest esse vel pro se ipsis vel pro aliis. Pro se ipsis non <est> possibilis⁵. Et ideo possibilis <pro> aliis⁶ unio huius cum isto <est> per accidens, quia pro subiecto.

<5.5.1.2> Contra illud: Ex ista responsione sequitur, quod ista sit vera per accidens: 'Impossibile est verum', vel saltim⁷ aliquo modo possibilis, quia tu dicis, quod possibilitas attribuitur huic pro subiecto, et ista possibilitas est secundum alia⁸; igitur haec aliquo modo possibilis.

<5.5.2.1> Alio modo dicitur, quod non significatur potentia ad unionem istorum, sed ad unionem subiecti impossibilis cum vero.

<5.5.2.2> Contra:

<5.5.2.2.1> Ex isto sequitur, quod in sensu diviso non sit iste terminus: 'impossibile' loco unius extremi, quia 'impossibile' non⁹ significat subiectum impossibilitatis.

<5.5.2.2.2> Item: Ex ista responsione sequitur, quod sic dicto: 'Impossibile potest esse <im>possibile', non praedicatur idem <de> se ipso in sensu diviso, quia subiectum impossibilis hic supponit et 'impossibile' praedicatur.

¹ sensu] sensus C

² hac] om. C^{ac}

³ possibilitas] possibilitates C

⁴ istorum] istam C^{ac}, istarum C^{pc}

⁵ possibilis] possibilitas C

⁶ aliis] aliis C

⁷ saltim] f()m i. e. falsum C

⁸ secundum alia] fort. legendum pro aliis vel secundum accidens

⁹ non] om. C^{ac}

<5.6> Item: Quod propositio sit vera sensu composito, videtur sophistice: Omne possibile, quod est falsum, potest esse verum; sed¹ impossibile est possibile, quod est falsum, quia: Haec est falsa: 'Impossibile est possibile'; sed <si> propositio est falsa, praedicando 'falsum' de ista fit propositio vera (sicut hic: 'Hominem esse asinum est falsum'); <igitur> praedicando 'falsum' de ista: 'Impossibile est possibile', est propositio vera, scilicet², cum dicitur sic: 'Impossibile est possibile, quod est falsum.' <Igitur impossibile est possibile, quod est falsum; igitur impossibile potest esse verum.>

<6. Responsio secunda necnon refutatio eius.>

<6.1> Ad problema aliter potest dici, quod propositio est falsa simpliciter loquendo, quia impossibile privat omnem potentiam possibilitatis, et in nullo tali potest esse veritas – sive distinguatur secundum compositionem et³ divisionem, sive non, semper est falsa.

<6.2.1> Contra istud potest sic argui: Sequitur: 'Hoc potest esse verum; hoc potest esse impossibile; igitur impossibile potest esse verum.' Praemissae possunt esse verae, ut, si dicatur: 'Me esse Romae est nunc impossibile, tamen potest esse verum'; igitur conclusio vera est.

<6.2.1.1> Huic potest dici: Licet praemissae inferant conclusionem, tunc oportet intelligere: 'pro eodem tempore'; et si sic, si una sit vera, reliqua erit incompossibilis sibi; et ideo simul esse verae non possunt secundum, quod inferunt⁴ conclusionem. Si pro tempore diverso, praemissae nihil inferunt, et tunc aliae praemissae sunt verae <tem>poribus diversis.

---

¹ sed] omne *add.* C

² scilicet] sed C

³ et] sive C

⁴ inferunt] inferant C

<6.2.1.2> Contra hoc:

<6.2.1.2.1> Aristoteles dicit hanc esse veram in sensu diviso: 'Sedens potest ambulare'.^a Sed non potest haec esse vera, quia possibile est Socratem ambulare. Nam non sequitur: 'Socratem ambulare est possibile, igitur sedens potest ambulare', quia oportet addere: 'Iam Socrates est sedens', vel: 'Socrates prout est sedens'.^b Et tunc quaero: Aut accipiuntur ista duo pro tempore uno vel pro tempore diverso <et diverso>?

<i.> Si pro tempore uno, tunc una alteri est impossibilis, sicut dicitur ex altera parte.

<ii.> Si pro tempore diverso et diverso, nihil verificant. –

Conclusio igitur ex praemissis non sequitur, nec verificari habet ex his in sensu diviso. <Igitur haec:> 'Sedens potest ambulare', nullo modo sequitur habita responsione.

<6.2.2> Item: Haec responsio non prohibet, quin haec sit vera: 'Verum¹ potest esse impossibile', quia verum non privat potentiam; et si sic, igitur sua conversa erit vera. Vel igitur erit veritas² pro subiecto vel pro praedicato. Quocumque modo fuerit³, semper est haec aliquo modo vera: 'Impossibile /161vB/ potest esse verum⁴.'

<6.2.3> Praeterea: 'Impossibile' est unus terminus communis, ut hic accipitur; sed terminus communis supponens verbo⁵ potentiae habet duplicem acceptionem; igitur in ista potest accipi 'impossibile' pro eo, quod est⁸, vel pro eo, quod potest esse <im>possibile – et tunc potest fieri argumentum principale^c.

---

^a Cf. Arist., *De soph. el.* 4, 166a 23–30.

^b Cf., e. g., inc. auct., *Qq. in De soph. el.*, q. 829, p. 338, 45–48.

^c Argumentum principale, hoc est: supra, § 6.2.1.

---

¹ verum] igitur C

² veritas] *fort. legendum* verum

³ fuerit] fuerat C

⁴ verum] vera C

⁵ verbo] verbum C

⁸ est] *intelligendum et fort. legendum* est <impossibile>

<7. Responsio tertia.>

<7.1> Aliter potest dici ad problema, quod haec propositio est vera: 'Impossibile potest esse verum', sensu diviso, quia in hac propositione non significatur nisi potentia unius ad alterum; sed illud, quod est in potentia, est impossibile vel verum; ideo propositio permittit¹ vel, quod verum accipitur primo loco et impossibile secundo loco, vel e converso; et, quia uno modo est veritas, et ideo propositio vera, igitur haec vera: 'Impossibile potest esse verum.'

<7.2.1> Contra illud:

<7.2.1.1> Secundum istam responsionem haec esset vera: 'Homo potest non-esse animal', quia posset habere istum sensum: 'Animal potest non-esse² homo', quia non³ significatur potentia in ista propositione nisi unius ad alterum.

<7.2.1.2> Item: Universalis negativa de contingente⁴ utrolibet⁵ posset converti in terminis dato isto, quia: Haec propositio: 'Contingit nullum hominem⁶ esse album⁷', non significat potentiam huius ad illud ita, quod hoc praecedit, illud⁸ subsequitur⁹ de virtute sermonis (quia tunc eodem modo faceret haec¹⁰: 'Impossibile potest esse verum'); permittit igitur, quod 'album' accipitur ut praecedens vel ut subsequens. Sicut igitur haec est vera: 'Impossibile potest esse verum', quia verum potest esse impossibile, et istum ordinem permittit sermo, ita haec: 'Contingit nullum hominem esse album', potest¹¹ esse vera, quia contingit nullum album esse hominem, cum istum ordinem permittat iste sermo: 'Contingit nullum hominem esse album.'

<7.2.2.1> Ad primam dicendum est, quod propositio est distinguenda secundum compositionem et divisionem. In sensu composito est propositio falsa et modalis, in sensu diviso propositio vera et modalis. – Distinctio sensuum est haec:

---

¹ permittit] permittitur C

² potest non-esse] non potest esse C

³ non] *om.* C^{ac}

⁴ contingente] contingenti C

⁵ utrolibet] utrumlibet C

⁶ nullum hominem] *inv.* C; nullum] omnem C^{ac}

⁷ album] asinum C

⁸ illud] quod *add.* C

⁹ subsequitur] et *add.* C

¹⁰ haec] hic C

¹¹ potest] non *add.* C

<i.> In sensu composito intelliguntur¹ extrema pro uno tempore et eodem, et potentia similiter et actus similiter, et in eodem. Et illud est de virtute continuae prolotionis. Propter quam prolotionem non permittit² propositio, quin accipiat<ur> extremum respectu potentiae uno modo, respectu actus alio modo, sed similiter intelligitur, sicut est de voce aequivoca³: Si velim proferre significata huius vocis: 'canis' sub ea ratione, qua per istam vocem importantur⁴, secundum, quod possum, non erit facere⁵ punctuationem in prolotione significatorum, sed oportet continuo proferre; et illud est, ut prolatio continua significet, quod ista simul sunt sub voce. Eodem modo est de prolotione sensus compositi.

<ii.> In sensu diviso virtute discontinuae⁶ prolotionis movetur <intellectus> ex possibilitate in materialibus ad comprehendendum⁷ 'impossibile' respectu potentiae uno modo et respectu actus alio modo. Nec est ista distinctio tantum ex parte prolotionis, sed ex parte materialium; tamen ex parte materialium, inquantum ista distinguuntur⁸, et ex parte prolotionis, inquantum prolatio manifestat sensus actualitatis. Et ideo potentia erit ex parte materialium et actualitas ex parte prolotionis; secundum quam actualitatem distinguit unum sensum ab alio.

In sensu tamen diviso intelligitur potentia in uno tempore et pro uno tempore, non tamen actus pro eodem significatur esse, sed significatur, quod in isto tempore sit potentia et pro isto⁹ sit potentia ad actum¹⁰, sed non significat potentiam ad actum pro isto tempore. Et ideo, quantum est ex parte actus, non determinatur, ut <sit vel ut> non sit, nec, ut in illo tempore sit. Et ideo potest intellectus accipere uno modo potentiam, alio modo actum, ratione cuius propositio est vera.

<7.2.2.2> <Et per idem patet ad secundam rationem.>

---

¹ intelliguntur] inte()tur *i. e.* intelligitur C

² permittit] permittis C

³ aequivoca] extrinseca C

⁴ importantur] importatur C

⁵ facere] non erit fa *add.* C

⁶ discontinuatione] disconvenientiae C

⁷ comprehendendum] inprehendendum C

⁸ distinguuntur] distinguitur C

⁹ pro isto] per istum C^{ac}

¹⁰ actum] actus C

<8. Ad rationes in utramque partem factas: Refutationes secundum responsionem tertiam.>

<8.1.1: Ad 1.1> Ad primam rationem dicendum est, quod terminus communis subsistens verbo potentiae ampliatur ad tempora et¹ non ad supposita – nec posita² sub communi per se nec per accidens. Et isto modo sunt istae acceptiones³, quod potest esse impossibile, quod potest esse⁴, et non illae acceptiones, quod⁵ aliquid designatur nunc⁶ esse in potentia, ut sit sub communi, quia semper est sub forma. Haec igitur est impossibilis: 'Quod potest esse impossibile, potest esse verum', si intelligatur ista acceptio et ampliatio ex parte temporis. Et similiter haec est falsa: 'Quod potest esse impossibile, non est actu impossibile', quia semper illud est sub communi, etsi semper non sit pro tempore isto⁷, quia non semper illud tempus est.

Tunc ad formam rationis dicendum, quod ista: 'Quod potest esse impossibile' <etc.> – non est acceptio huius in sensu composito. Et quando dicitur: 'Supponit verbo potentiae', dicendum, quod, quando supponit verbo potentiae in sensu composito, supponit pro eo, quod potest subsistere, et non pro eo, quod potest esse sub communi. Et ideo haec est acceptio, qua potest habere⁸ impossibile, quod potest esse, et haec est ita falsa, sicut altera.

<8.1.2: Ad 1.2> Ad secundam rationem dicendum est, quod antecedens est falsum in sensu composito.

<8.2.1: Ad 2.1> Ad <primum> argumentum in oppositum dicendum est, quod⁹, licet 'in-' privet¹⁰ omnem potentiam in impossibili per se, et ideo subiectum istius non possit¹¹ esse verum in isto sensu – sed non privat omnem potentiam in impossibili¹² per accidens, quia illud non est¹³ per se impossibile, et, sicut aliquid est impossibile, ita potentia sua privatur, et non alio modo.

¹ et] non *add. in fine lineae (dittochr.)* C

² posita] positum C

³ acceptiones] exceptiones C

⁴ potest esse] est C

⁵ acceptiones quod] exceptiones ut C

⁶ nunc] hunc *vel* habent C; possibile *add.* C^{ac}

⁷ isto] isti C

⁸ habere] *fort. legendum* haberi

⁹ quod] impossibile *add.* C^{ac}; *fort. solum* -possibile *expunxit*

¹⁰ privet] privat C

¹¹ possit] potest C

¹² impossibili] impossibile C

¹³ est] *om.* C^{ac}

<8.2.2: Ad 2.2> Ad aliam rationem dicendum est, quod actus¹ sensu² diviso debet accipi pro subiecto, et si illud appellatur 'A', tunc³ est actus suus: 'A⁴ est verum.' Sed tamen illud subiectum suum debet esse istius, quod est impossibile per accidens, et non illius, quod est impossibile per se.

<9. Argumenta contra responsionem tertiam necnon redargutiones eorundem.>

<9.1.1> Contra id⁵, quod dicitur in positione, probo, quod propositio sit vera in sensu composito. Dicitur 'falsa', quia non potest esse ibi alius⁶ respectus quam ad idem tempus et pro tempore eodem; sed hoc non obstante adhuc propositio potest esse vera, quia haec est vera: 'Impossibile in A potest esse verum⁷ in A', <et sit A aliquod futurum tempus>. Hoc sic ostenditur: Me⁸ esse mortuum potest esse verum⁹ in A; et potest esse impossibile in A; igitur impossibile in A potest /162rA/ <esse> verum¹⁰ in A in sensu composito.

<9.1.2 Item: Data hac responsione sequitur: 'Homo potest currere (in sensu composito), igitur homo currit>', quia: Secundum hanc responsionem in isto sensu actus et potentia intelliguntur pro tempore individuali et in eodem tempore; igitur utrumque sumitur pro tempore praesenti, quia utrumque mensuratur in tempore praesenti; igitur requiritur, quod cursus insit homini pro praesenti, ad hoc, quod haec sit vera.

<9.2.1.1> Ad primum istorum dicendum est, quod ibi est fallacia ignorantiae elenchi, quia praemissae sunt verae in alio tempore quam conclusio – eo, quod sic dicto: 'Me <esse> mortuum potest esse verum in A', haec est nunc vera, pro A tamen est vera; et sic alia propositio est vera nunc, sed pro A; et ita veritas in praemissis non potest esse in A¹¹, quia nondum est A et per positum 'A' designat aliquod futurum tempus; et in conclusione accipitur veritas¹² in A et pro A; ideo conclusio ex praemissis non sequitur.

---

¹ actus] in *add.* C^{ac}

² sensu] sensus C

³ tunc] et *praem.* C

⁴ A] al *liter* (*fort. legendum* 'a' littera) C; et *add.* C^{ac}

⁵ id] id *vel* illud C

⁶ ibi alius] maior C

⁷ verum] vera C

⁸ me] *lectio dubia, fort. te* C

⁹ verum] vera C

¹⁰ verum] vera C

¹¹ in A] vera C

¹² veritas] verita C

<9.2.1.2> Contra illud: Si †hoc sit verum hoc esse† in aliquo tempore – sit in B – sit¹ veritas in praemissis; igitur in tempore eodem possum dicere²: ‘Impossibile in A potest esse verum³ in A’, et ita in aliquo tempore potest esse vera.

<9.2.1.3> Huic potest dici, quod in nullo tempore est haec vera, quia semper copulat verbum pro A et in A; et, si proferatur in B tempore, oportet ad hoc, quod sit veritas, quod A et B essent simul vel possent esse simul; et, quia simul esse non possunt, ideo non est veritas in illa, quando profertur in B.

<9.2.2> Ad aliam rationem post tactam dicendum est, quod non sequitur: ‘Homo potest currere, igitur homo currit.’ Non valet, quia non significatur potentia, ut ista duo uniantur pro hoc instanti, sed virtute verbi ampliativi⁴ est ampliatio ad tempora, non tamen, quod subiectum sit pro tempore uno et praedicatum pro tempore alio, nec, quod significantur pro hoc instanti uniri, sed ista significantur⁵ uniri pro praesenti, ampliate tamen. Et, quod illud praesens sit hoc vel illud, hoc accidit. Sed, quia in ista: ‘Homo currit’, non ampliatur praesens tempus nec habet communitatem ad multa simul, ideo veritas huius inducitur pro praesenti; et ideo non sequitur.

<Notabilia tria de fallacia accentus>

<0.> Circa fallaciam accentus intelligendum est primo, quae sit causa apparentiae istius fallaciae, secundo, quot sint⁶ modi fallaciae accentus⁷, tertio – dato, quod sunt plures modi –, quare Aristoteles non exemplificet⁸ de omnibus istis.

---

¹ sit] sint C

² dicere] verum *add.* C

³ verum] impossibile C

⁴ ampliativi] ampicativi C

⁵ ista significantur] istam significatur C

⁶ sint] sunt C

⁷ fallaciae] fallacia C

⁸ exemplificet] exemplificat C

<1. Quid sit causa apparentiae fallaciae accentus.>

Pro primo sciendum, quod causa apparentiae accentus est “unitas vocis incomplexae secundum materiam”^a – non tamen qualitercumque¹ vocis incomplexae, quia unus modus accentus est ex hoc, quod aliquod prolatum potest esse dictio vel oratio; sed, sicut unitas vocis incomplexae secundum materiam et formam est causa apparentiae aequivocationis, non tamen, ut incomplexum ibi privat quamcumque complexionem², sed ut privat complexionem, quae est, <quando> in aliquo³ multa⁴ sunt coniuncta per compositionem universalem (si enim quamcumque⁵ complexionem privaret, hoc, quod est: ‘iste homo’, non hoc, quod est: ‘omnis homo’, sic esset aequivoce dictum), sic est in proposito: Unitas vocis incomplexae secundum materiam tantum est causa apparentiae accentus, non tamen, ut incomplexum privat quamcumque complexionem, sed ut privat complexionem per compositionem universalem. Quare unitas talis <in>complexionis est causa apparentiae; sed materia eius causae⁶ apparentiae accentus cum prolatione. – Si dicatur sic: ‘metuo’,^b uno sensu designat orationem, alio sensu designat dictionem. Dicendum tamen est, quod est dictio, si uno sensu resolvitur <in orationem,> in qua <non> est copulatio partium per verbum, quo modo⁷ requiritur ad compositionem et divisionem.

<2. De modis fallaciae accentus.>

De secundo sciendum est, quod accentus sunt quattuor modi⁸.

^a Istam doctrinam reicit inc. auct., *Qq. in De soph. el.*, q. 832, pp. 347 sq.; cf. Simon de Fav., *Qq. in De soph. el.*, q. n. 16, p. 143; Io. Scot., *Qq. in De soph. el.*, q. 34, p. 50a.

^b Exemplum in translatione Latina libri *Elenchorum* positum sunt versus Horatii: “Me tuo longas pereunte noctes, / Lydia, dormis?” (carm. I 25, vv. 7 sq.).

¹ qualitercumque] *lectio dubia* (fort. qualiscumque) C

² complexionem] incomplexionem C

³ aliquo] a(a i. e. aliqua C

⁴ multa] complexa add. C

⁵ quamcumque] quantumcumque C

⁶ causae] causa C

⁷ quo modo] co()do C

⁸ quattuor modi] duo modi primi C

<2.1> Primus modus est ex hoc, quod aliquod prolatum potest esse dictio vel oratio (sumendo 'orationem' pro 'congerie dictionum') – ut hoc, quod est 'metuo', potest esse una dictio, et tunc est verbum, vel duae dictiones, et tunc sunt duo pronomina, scilicet 'me' et 'tuo', vel tres¹ dictiones, et tunc sunt duo pronomina et una dictio interiectionis: duo pronomina ut 'me' et 'tu', una interiectio ut hoc, quod est: 'o'.^a

<2.2.0> Circa <alios> tres² <modos> accentus intelligendum est, quod accentus est proprietas³ dictionis vel syllabae comparatae orationi vel dictioni⁴. Ideo secundum hoc, quod diversa sunt accidentia syllabae, diversi⁵ possunt esse modi accentus. Accidentia syllabae sunt quattuor, scilicet tempus, numerus, tenor et spiritus. Penes numerum non accipitur aliquis modus accentus. Et causa est: quia, si variaretur⁶ numerus litterarum⁷,^b non maneret unitas materialium, et per consequens non multiplicitas potentialis, quae requiritur ad accentum. Sed penes alia accidentia sumuntur tres modi residui.

<2.2.1> Penes enim tempus sumitur secundus modus secundum, quod alicui syllabae alicuius dictionis plus correspondet de tempore secundum hoc, quod est unius sensus, quam⁸ alterius; et hoc est, quod aliqua syllaba alicuius dictionis potest corripi⁹ vel produci, sicut huius dictionis: 'populus'. Syllabae¹⁰ enim productae¹¹ duplo correspondet de tempore in ratione mensurae <quam> tali correptae¹², <et> eidem correspondet diversum inte<n>tum secundum correptionem¹³ et productionem.

---

^a Cf. Aegid., *In De soph. el.* I, § 61 (= cap. 2, § 40; ad *De soph. el.* 4, 166b 3–8), fol. 14rB 12–20.

^b Cf. Burlaeus, *Tract. super tract.*, cap. de accentu, initium, p. 105a–b; Aegid., loc. cit., § 62 (= cap. 2, § 41; ad *De soph. el.* 4, 166b 8 sq.), fol. 14rB 35–39; Prisc., *Inst. gramm.* II, ii, 12.

---

¹ tres] duae C^{ac}

² tres] tertiam C

³ accentus – proprietas] proprietas accentus est C

⁴ orationi vel dictioni] dictioni in ratione C^{ac}, dictioni in oratione vel C^{pc}

⁵ diversi] diversae C

⁶ variaretur] variatur C

⁷ litterarum] syllabarum C, corr. Ebbesen

⁸ quam] et C

⁹ corripi] corrumpi C

¹⁰ syllabae] se()ae C

¹¹ productae] in add. C

¹² correptae] corruptae C

¹³ correptionem] corruptionem C

<2.2.2> Alius modus¹ sumitur secundum spiritum² vel secundum aspirationem (quae idem est), ut patet de hoc, quod dico: 'amo', quod³ significat idem, quod 'diligō', et de hoc, quod <dico:> 'hamo', quod⁴ significat idem, quod 'decipio'; et sic diversimode.

<2.2.3> Alius modus sumitur a tenore. Qui modus sumitur vel accipitur ex hoc: inesse <alicui> syllabae alicuius dictionis plus correptum⁵ tenore<m> in prolotione vel⁶ productum <secundum hoc, quod est> unius sensus, quam alterius, sicut patet de hac dictione: 'pendere'.^a

<3. Quare Aristoteles non exemplificet de omnibus modis fallaciae accentus.>

<Ad> aliud est sciendum, quod, quamquam sint quattuor modi secundum veritatem, tamen⁷ <Aristoteles> in littera non /162rB/ de omnibus exemplificat⁸ in primo libro et secundo, saltem <prout> potest dici secundum istam translationem. Causa potest esse: quia exempla Aristotelis edita in Graeca lingua non potuerunt⁹ <transferri> ad linguam Latinam eo, quod lingua Latina¹⁰ <non> valet¹¹ ad propositum, quia id, quod in uno¹² idiomate habet unum accentum, nihil prohibet in alio¹³ idiomate eandem rem designare per vocem alterius accentus. Nec est mirum, quia¹⁴ accentus est proprietas consequens dictionem vel orationem vel syllabam; ideo, cum variante idiomate eandem rem significante variantur dictiones et syllabae, nihil prohibet accentum variari.

---

^a Ad ultimos tres modos fallaciae accentus et exempla eorum cf. Aegid., loc. cit., dubitatio prima post § 62 (= cap. 2, § 40) posita (ad *De soph. el.* 4, 166b 8 sq.), fol. 14rB 31–54.

---

¹ alius modus] alio modo *vel* alio modus C

² spiritum] speciem *ut videtur* C

³ quod] qui *vel* quae C

⁴ quod] qui *vel* quae C

⁵ correptum] corruptum C, *corr. Ebbesen*

⁶ vel] quam C

⁷ tamen] quare C

⁸ exemplificat] seplicat C

⁹ potuerunt] posterierunt C

¹⁰ Latina] Latino *ut videtur* C

¹¹ valet] *verbum non legibile (...et)* C

¹² uno] una C

¹³ alio] alia C

¹⁴ quia] quod C

<Quaestio 18>

Circa fallaciam¹ figurae dictionis quaeratur: Utrum² figura dictionis operatur aliquam multipliciter?

<1. Argumenta in unam partem.>

Et quod non, probro:

<1.1> Per Aristotelem quarto *Metaphysicae* actus et potentia sunt differentiae entis maxime oppositae, inter quas non cadit medium;^a igitur inter potentialem multipliciter et actualement non videtur medium esse; sed figura dictionis nec operatur actualement³ nec potentialem; igitur nullam, quia inter illa non est medium.

<1.2> Praeterea: Alexander dicit⁴, quod figura dictionis operatur tantum phantasticam multipliciter, <id est> apparentem;^b igitur non operatur aliquam multipliciter. – Consequentia patet, <quia:> Illud, quod tantum est apparens, non <est> tale, quale apparet (sicut patet, quod stagnum tantum est apparens argentum⁵; ideo⁶ propter⁷ rei veritatem non est argentum); si igitur figura dictionis operatur tantum apparentem multipliciter, igitur non operatur multipliciter.

<1.3> Item: Multiplicitas est in voce, et est ex hoc, quod sub una voce multa pllicantur; sed hoc non est in figura dictionis; igitur etc.

---

^a Cf. *Auct. Arist.* 6 (De an.), 26, p. 176; Burlaeus ista auctoritate iam usus est (q. 5, § 1.6, p. 164). Cf. et Arist., *Metaph.* V 7, 1017a 35 – b 8; VI 2, 1026 b 1 sq.

^b Cf. 'Alex.', *In De soph. el.*, fragmenta ad *De soph. el.* 4, 165b 27–30 spectantia, pp. 423–428.

---

¹ fallaciam] fallacia C

² quaeratur utrum] *inv.* C

³ actualement] actuale C

⁴ dicit] *lectio incerta (fort. om.)* C

⁵ argentum] argenteum C

⁶ ideo] et C^{ac}

⁷ propter] propter *vel* propterea C, *fort. legendum* et propterea <secundum> rei veritatem ... (*cf. nt. 6*)

Maior apparet in ostensione huius dictionis¹: 'multiplex'. Dicitur enim, quod 'multa plicans' est, quando multa sub una voce latent².

Minor patet, quia: Sub uno multa plicantur, puta sub una voce³; sed⁴ una vox est una⁵ unitate materiae tantum vel formae et⁶ materiae (non enim sunt plura in voce⁷). Non secundo modo, quia tunc esset multiplicitas actualis, cuiusmodi non est in figura dictionis. Nec primo modo, <quia> tunc tam⁸ multiplicitas potentialis quam materia esset⁹ in figura dictionis.

<1.4> Item: Hic est figura dictionis: 'Homo est species; Socrates est homo; igitur' etc.; ubi¹⁰ tamen in voce non est aliqua¹¹ multiplicitas – nam nec in dictione multa nec in oratione. Quaelibet enim <una> dictio simpliciter unum significatum importat, et quaelibet una oratio unam sententiam.

<1.4.1.1> Huic potest dici: Multiplicitas est a parte dictionum et a parte orationis. Maior enim habet multiplicitem eo, quod subiectum potest sumi pro intentione vel pro supposito; et subiectum minoris multiplex est – hoc enim, <quod> est: 'Socrates', dicitur de multis, et non sub una ratione; ideo est multiplex.

<1.4.1.2> Contra illud: Hoc¹² non est ad propositum. Nam ista multiplicitas in maiore arguit aequivocationem penes tertium modum, multiplicitas in minore arguit aequivocationem¹³ penes primum modum; sed impossibile est idem principium secundum numerum esse causam diversarum deceptionum¹⁴ secundum speciem; cuius<modi> deceptiones¹⁵ sunt aequivocatio et figura dictionis.

---

¹ dictionis] vel nominis *add.* C

² latent] latant C

³ voce] vel ista *add.* C

⁴ sed] sub C

⁵ una] unam C

⁶ et] vel C^{ac}

⁷ voce] *crucem add.* C (*fort. supplendum prolata*)

⁸ tam] tem *ut videtur* C

⁹ esset] est C

¹⁰ ubi] unde C

¹¹ aliqua] alia C

¹² hoc] haec C

¹³ aequivocationem] multiplicitem C

¹⁴ deceptionum] difinitionum C

¹⁵ cuius<modi> deceptiones] huius difinitio C

<1.4.2.1> Ideo aliter potest dici, quod hic est figura dictionis propter similitudinem dictionis ad dictionem. Quia enim similitudo est inter hanc dictionem: 'homo', ut verificatur in ista propositione: 'Homo est species', et eandem¹ dictionem, ut verificatur <in> ista: 'Socrates est homo', ideo credimus verificationem² sequi extremi de extremo, quae significantur³ per hanc dictionem: 'speciem' <et per hanc: 'Socratem'>: 'Socrates est species.'

<1.4.2.2> Contra hoc:

<1.4.2.2.1> Si per istam similitudinem dictionis ad dictionem esset multiplicitas, in omni oratione esset figura dictionis. Hoc <est> falsum. – <Consequentia patet.> Nam in omni oratione contingit accipere dictionem, quae cum aliqua dictione habet inclinationem vel similitudinem.

<1.4.2.2.2> Praeterea: Si propter similitudinem dictionis ad dictionem esset figura dictionis, vel igitur est propter similitudinem eiusdem dictionis ad se ipsam, vel ad aliam.

<i.> Non primo modo, quia sibi ipsi non idem est simile⁴. Haec enim est differentia inter similitudinem et identitatem, quod identitas est relatio eiusdem ad se, similitudo autem relatio est fundata⁵ in multis aequalibus habentibus unitatem specificam.

<ii.> Si detur aliud, redarguere⁶ possum, quod universaliter ubique⁷ est figura dictionis, ubi sit dictio habens similitudinem aliqualem in voce cum alia dictione.

<2.> Ad oppositum:

<2.1> Figura dictionis est locus in dictione per Philosophum;^a igitur operatur aliquam multiplicitate<m>. – Consequentia patet. Nam Philosophus⁸ fere in principio huius dicit, quod totidem sunt loci sophistici in dictione, quotiens "eisdem nominibus vel orationibus non idem significamus".^b Per hoc enim ipse probat, <quod> tantum sex fallaciae sunt in dictione.

^a Cf. Arist., *De soph. el.* 4, 165b 24–27.

^b Cf. *ibid.*, 27–30; transl. Boëth. 8, 11 sq. ("et orationibus"); cf. rec. Guill. 78, 33–35.

¹ eandem] eadem C

² verificationem] verificatione C

³ significantur] significatur C

⁴ simile] simili C

⁵ fundata] sunta (*fort. intelligendum sumpta*) ut videtur C

⁶ redarguere] redargumentum C

⁷ ubique] ubicumque C

⁸ Philosophus] per Philosophum C

<2.2> Item: In isto capitulo: <Aut> *igitur sic dividentes*^{1a} reducit Philosophus aequivocationem, amphiboliam et figuram dictionis in ignorantiam elenchi ponens causam reductionis² esse, <quod> in omnibus his est peccatum penes duplex^b – quod non esset, nisi operarentur³ multiplicitem⁴.

<2.3> Item in isto capitulo: *Fallacia* <autem> *fit in his*^c dicit⁵ Aristoteles, quod loci in dictione specialiter peccant <contra> elenchum, quia <contra> contradictionem, magis quam loci extra dictionem.^d Cuius non est alia causa nisi, quia loci in dictione habent multiplicitem a parte vocis, quia ibi est unitas vocis et diversitas significationis, cum tamen vice⁶ versa est in quibusdam locis, qui⁷ sunt extra dictionem.

<3. Responsio ad quaestionem.>

Ad quaestionem dicendum est, quod figura dictionis operatur aliquam multiplicitem, non tamen ita veram multiplicitem, sicut operantur alii loci in dictione.^e

---

^a Cap. I 4 in editione Aegidii et aliorum auctorum medii aevi; cap. 6 in editionibus nostris (168a 17 – 169a 21).

^b Cf. Arist., *De soph. el.* 6, 168a 19–26.

^c Cap. I 5 in editione Aegidii et aliorum auctorum medii aevi; cap. 7 in editionibus nostris (169a 22 – b 17).

^d Cf. Arist., *De soph. el.* 7, 169 37–40.

^e Eisdem fere verbis Io. Scot. quaestionem determinat: *Qq. in De soph. el.*, q. 36, responsio, p. 52.

---

¹ dividentes] dividendum C

² reductionis] redargutionis C

³ operarentur] operaretur C

⁴ multiplicitem] impotentiam C^{ac}, -potentiam expunxit C^{pc}

⁵ dicit] dicitur C

⁶ vice] via C

⁷ qui] quae C

<3.1> Primum patet per auctoritates praeadductas, et maxime per ultimam secundum expositionem Aegidii. Nam ideo per ipsum loci in dictione potissime peccant contra elenchum et contra contradictionem magis quam loci extra dictionem, quia in locis in dictione est unitas vocis et diversitas rei significatae ita, quod ab unitate vocis est causa apparentiae in his in dictione; in his autem, quae sunt extra dictionem, causa apparentiae est ex parte rei.^a

<3.2> Tamen sciendum est, quod multiplicitas est triplex. Quod est secundum /162vA/ gradum:

<i.> Una, quae est actualis. Quae provenit in dictione vel in oratione ex hoc, quod aliquod nomen vel aliqua¹ oratio manens idem secundum materiam <et formam> plura repraesentat; et haec est multiplicitas potissima.

<ii.> Alia, potentialis, est ex hoc, quod nomen vel oratio manens idem tantum secundum materiam repraesentat multa; et haec est multiplicitas magis tenuis quam prior, quia unitas repraesenta<n>s multa <magis tenuis est> in ista² multiplicitate.

<iii.> Tertia est multiplicitas phantastica, quae vera est multiplicitas secundum se – aliter non esset multiplicitas loci in dictione –, non tamen ita vera sicut aliae praedictae³, quia nec est ibi⁴ unitas secundum materiam et formam nec unitas, secundum quam⁵ dictio vel oratio repraesentant multa, sed solum est ibi multiplicitas ex eo, quod aliqua dictio propter similitudinem, quam habet cum aliqua⁶ dictione a parte vocis, interpretatur significare plura; quae tamen⁷ secundum⁸ rei veritatem secundum se non significat plura. –

---

^a Cf. Aegid., *In De soph. el.* I, § 149 (= cap. 5, § 7; ad *De soph. el.* 7, 169a 36–40), fol. 27vA 16–24.

---

¹ aliqua] *lectio dubia*, fort. aliquis C^{ac}, aliqua C^{pc}

² ista] iste C

³ aliae praedictae] alia praedictam C

⁴ ibi] sibi *ut videtur* C

⁵ quam] <...> (*lacuna*) quae C

⁶ aliqua] aliqua vel alia C (*cf. infra*, § 4.4.1)

⁷ tamen] tantum C

⁸ secundum] *lectio dubia* (s...), fort. corr. C

Unde multiplicitas figurae dictionis non est ex hoc, quod qualitercumque sub una <voce> multa¹ plicantur, sed ex hoc, quod² propter similitudinem vocis ad vocem multa significata vel multas rationes significandi sub una voce plicari³ interpretatur. Quae autem sint illae significationes, et quomodo⁴ <se> habeant⁵ in causando multiplicitem in figura dictionis, patebit.

<4. Ad argumenta in primam partem facta.>

<4.1: Ad 1.1> Ad primum argumentum dicendum est, quod, quamvis inter actum et potentiam non cadit medium secundum se accepta <vel> entibus comparata (quia non est dare ens aliquod, quin sit ens actu⁶ vel ens in potentia), tamen inter actualem multiplicitem et potentialem potest cade<re> medium, sicut patet de hoc, quod est per se esse et per se non-esse⁷: Licet esse et non-esse contradicant et inter ea non sit⁸ medium, ipsa tamen comparata alicui tertio non contradicunt, sed habent medium, sicut patet⁹; neutrum enim verificatur de materia. Sic ad hoc argumentum.

<4.2: Ad 1.2> Ad aliud dicendum est, quod <scil. figura dictionis> pro tanto operatur¹⁰ phantasticam multiplicitem, quod non dicitur esse similitudo rei sensibilis,¹¹ ideo phantasma¹² et similitudinem penitus¹³ dicimus esse, quia multiplicitas est, quae consistit in similitudine vocis ad vocem; et non dicitur 'apparens' multiplicitas, quia apparet esse multiplicitas, cum non sit¹⁴.

---

¹ multa] multae C

² quod] est *add.* C

³ plicari] plicare C

⁴ quomodo] quam non *ut videtur* C

⁵ habeant] habent C

⁶ actu] acta C

⁷ de – non-esse] *post* medium sicut patet *pos.* C (*cf. nt. 9*)

⁸ sit] est C

⁹ patet] de hoc quod est per se esse et per se non-esse *add.* C (*cf. nt. 7*)

¹⁰ operatur] operantur C

¹¹ sensibilis] *lectio dubia, fort. legendum* sen... vel C

¹² phantasma] *lectio dubia* (fan...) C

¹³ penitus] p(n)e C

¹⁴ sit] vacat *add. supra lin.* C, ad aliud dicendum est quod multiplicitas potest esse in voce quia sub una voce multa plicantur secundum materiam et formam plura plicantur in locis in dictione secundo modo in proposito *add., sed verba delenda esse lineis indicavit* C

<4.3: Ad 1.3> Ad aliud dicendum, quod multiplicitas potest accipi vel significative vel interpretative. Primo modo sub una voce secundum materiam et formam plura plicantur in locis in dictione. Alio modo in proposito in figura dictionis interpretatur sub una voce <plura> plicari¹ propter similitudinem vocis ad vocem.

<4.4: Ad 1.4.1.2> Ad aliud dicendum est, quod in isto proposito² est fallacia figurae dictionis et fallacia³ aequivocationis. Nec est hoc inconueniens, cum hoc sit diversorum principiorum⁴ ratione.

<4.4.1: Ad 1.4.2.2.2> Ad aliud dicendum contra rationem datam, cum quaeritur: 'Aut est deceptio⁵ propter similitudinem dictionis ad se ipsam vel ad aliam?' – dicendum est: Quod per se deceptio est propter⁶ similitudine<m> dictionis ad dictionem <ita>, quod aut ad eandem dictionem vel ad aliam, hoc accipit. Et cum accipitur, <quod> eadem dictionis⁷ ad se ipsam non est similitudo, sed identitas, dicendum est, quod hoc verum est, si accipitur⁸ per rationem, qua est dictio, nec sub alia ratione sumitur haec dictio in maiore et minore – quod sufficit ad hoc, ut inter se ipsam, ut in maiore et minore accipitur, sit similitudo.

<4.4.2: Ad 1.4.2.2.1 et 1.4.2.2.2.ii> Ad ultimum argumentum dicendum, quod, cum arguitur⁹, quod tunc est figura dictionis in qualibet oratione, cum in qualibet sit dictio habens similitudinem cum dictione – dicendum est, quod non qualiscumque dictionis ad dictionem similitudo sufficit ad figuram dictionis, sed similitudo, ratione cuius interpretatur, quod una dictio est alia, et hoc interpretatur identitatem esse, ut inter actionem et passionem.

Expliciunt quaestiones datae super librum *Elenchorum*.

---

¹ plicari] plicare C

² proposito] processu C

³ fallacia] accentus c add. C

⁴ principiorum] in add. C^{ac}

⁵ deceptio] defectus C

⁶ propter] *verbum non legibile* C

⁷ eadem dictionis] eandem dictionem C

⁸ accipitur] causatur C

⁹ arguitur] causatur C